

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Směnka a její uplatnění v praxi

Vypracovala: Bc. Nikola Marýšková
Vedoucí práce: JUDr. Marta Uhlířová, Ph.D.

České Budějovice 2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Nikola MARYŠKOVÁ**
Osobní číslo: **E14710**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Směnka a její uplatnění v praxi**
Zadávající katedra: **Katedra práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem diplomové práce je analyzovat institut směnky, a to zejména z právního a z účetního hlediska. Práce se stěžejně zabývá především aplikací směnečného práva v obchodní praxi, proto je v průběhu celé práce kladen důraz na praktické aspekty a jejich použití při podnikatelské činnosti. Závěr této práce je zaměřen na dispozice směnek, charakteristiku směnečného soudního řízení a problematiku uplatňování námitek v tomto řízení.

Metodický postup:

Ve své diplomové práci jsem využila zejména analytickou metodu, tj. studium odborné literatury, příslušných právních předpisů, výklad norem směnečného práva. Dále jsem uplatnila metodu srovnávací při představení druhů směnek, jakožto základního institutu směnečného práva. V příloze k této práci jsou připojeny vyplněné vzory nejčastěji užívaných směnek a podání související s jejich uplatněním v soudních řízeních.

Rámcová osnova:

1. Úvod.
 2. Cíl práce, metodika, hypotézy.
 3. Přehled zvolené problematiky - historie, právní úprava, druhy, funkce, postavení mezi cennými papíry.
 4. Vlastní práce - užití směnek v podnikatelské praxi.
 5. Praktická část - účetní a daňové hledisko.
 6. Závěr.
- X. Seznam použitých zdrojů.
X. Seznam příloh.
-

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **50 - 60 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury:

Janků, M. a kol. (2013). *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult.* 5. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck.

Knappová, M., Švestka, J. a kol. (2002). *Občanské právo hmotné. Svazek II. 3. akt. a dopl. vyd.* Praha: ASPI.

Kopáč, L. (1992). *Směnky a směnečné právo.* Praha: Prospektum.

Kovařík, Z. (2002). *Směnka jako zajištění.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck.

Kovařík, Z. (2006). *Směnka a šek v České republice.* 5. vyd. Praha: C. H. Beck.

Kovařík, Z. (2011). *Zákon směnečný a šekový.* 5. vyd. Praha: C. H. Beck.

Líbal, T. (2012). *Účetnictví: principy a techniky.* 2. vyd. Praha: Institut certifikace účetních, a.s..

Ryneš, P. (2012). *Podvojně účetnictví a účetní závěrka: Průvodce podvojným účetnictvím k 1.1.2012.* 12. akt. vyd. Olomouc: ANAG.

Právní předpisy:

z.č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Marta Uhlířová, Ph.D.**
Katedra práva

Datum zadání diplomové práce: **5. ledna 2015**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2016**

doc. Ing. Ladislav Rolinský/Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13
370 05 České Budějovice

JUDr. Rudolf Šrámek
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 26. ledna 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma „Směnka a její uplatnění v praxi“ vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Jindřichově Hradci 26. 3. 2016

.....
Bc. Nikola Marýšková

Poděkování

Velmi ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí diplomové práce JUDr. Martě Uhlířové, Ph.D. za odborný dohled, vstřícnost a užitečné rady, které mi věnovala po celou dobu zpracování této práce. Dále bych chtěla poděkovat paní Ing. Marii Benešové za cenné připomínky, které mi ochotně poskytla.

Obsah

Přehled použitých zkratk	8
1. Úvod	9
2. Cíle	11
3. Směnka	12
3. 1 Historický vývoj směnek	12
3. 2 Vývoj právní úpravy směnek.....	13
3. 2. 1 Regulace směnek obecně	13
3. 2. 2 Regulace směnek na území ČR	15
3. 3 Prameny směnečného a šekového práva	16
3. 3. 1 Zákon směnečný a šekový	16
3. 3. 2 Nový občanský zákoník.....	17
3. 4 Vznik směnečného závazku	17
3. 5 Druhy směnek	18
3. 5. 1 Vlastní směnka	18
3. 5. 2 Cizí směnka (trata).....	18
3. 5. 3 Blankosměnka	19
3. 5. 4 Zvláštní druhy směněk	19
3. 6 Funkce směnek.....	20
3. 6. 1 Platební (uhrazovací) směnky.....	21
3. 6. 2 Zajišťovací směnka	21
3. 7 Účastníci směnečných vztahů	22
3. 8 Náležitosti směnky.....	24
3. 8. 1 Nepodstatné náležitosti směnky	25
3. 9 Splatnost směnky	27
3. 10 Placení směnky	28
3. 10. 1 Směnečný postih.....	29
3. 10. 2 Směnečný protest	30
3. 11 Směnečná řízení	30
3. 11. 1 Umoření směnky	30
3. 11. 2 Vymáhání směnek v soudním řízení.....	31
4. Metodika	33
5. Směnky z účetního hlediska	35
5. 1. Vymezení směnky	35
5. 2 Oceňování směnek	36
5. 3 Účtování směnek.....	36

5. 4 Prodej směnek	42
6. Daňové hledisko směnek	45
6. 1 Zdanění směnek	45
6. 2 Zdanění depozitních směnek.....	45
7. Aplikace směnky v podnikatelské praxi.....	49
7. 1 Podnikatelská činnost obchodních společností	49
7. 2 Příklad č. 1.....	50
7. 2. 1 Posouzení případu	51
7. 2. 2 Rozhodnutí Městského soudu v Praze	52
7. 3 Příklad č. 2.....	52
7. 3. 1 Posouzení případu	53
7. 3. 2 Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky	55
7. 4 Příklad č. 3.....	55
7. 4. 1 Posouzení případu	56
7. 4. 2 Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze	57
7. 5 Příklad č. 4.....	58
7. 5. 2 Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze	60
8. Zhodnocení směnečných případů	61
8. 1 Zhodnocení případu č. 1.....	61
8. 2 Zhodnocení případu č. 2.....	61
8. 3 Zhodnocení případu č. 3.....	61
8. 4 Zhodnocení případu č. 4.....	62
9. Závěr	63
10. Summary and keywords	65
11. Seznam použitých zdrojů	67
Seznam tabulek	
Seznam příloh	
Přílohy	

Přehled použitých zkratk

ČÚS – české účetní standardy pro podnikatele

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

O. Z. – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

SŠZ – zákon č. 191/1950 Sb. směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

ZDP – zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

ZU – zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

ZZŘS - zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

1. Úvod

V této diplomové práci se věnuji směnce a jejímu uplatnění v praxi. Od prvních kroků, kterými se institut směnky, zpočátku velmi nenápadně a později daleko zřetelněji, navracel do obchodního života České republiky, uplynulo již přes dvacet let. V České republice byla směnka po roce 1989 stále výrazněji včleňována nejen do obchodního, ale i běžného života.

Vycházíme-li z této dlouholeté směnečné praxe, je na první pohled patrné, že ze všech funkcí směnky, jež přichází v úvahu, zaujímá v současné době jejich podstatná část funkci zajišťovací. Z toho vyplývá, že na všechny ostatní funkce zbývá daleko menší podíl představující přibližně jednu čtvrtinu směnek obíhajících na našem území. Starší literatura, ale i judikatura však vypovídají o tom, že dříve převažovaly směnky ve funkci platební.

Hlavní příčinou upřednostňování institutu směnky jako zajišťovacího prostředku je především nedostatečně rozvinuté obchodování, které je nezbytné pro užívání směnek jako prostředku k placení.

Pro vytvoření přehledné struktury jsem práci rozdělila na kapitoly a podkapitoly. Po úvodu následuje literární rešerše, v níž bylo nutné zabývat se historickým vývojem směnek a jejich regulací. Velmi stručně jsou zde uvedeny nejdůležitější zákony, v nichž nalezneme úpravu směnečného práva, tedy zákon směnečný a šekový a občanský zákoník. Dále je zde popsán vznik směnečného závazku. Tato část práce slouží k rychlé orientaci a obecnějšímu zařazení dané problematiky.

V druhé části literární rešerše jsou stručně představeny základní druhy směnek uplatňované v českém právu. Pro zajímavost je zde pohovořeno i o směnkách nevyplněných, tzv. blankosměnkách, jejichž naprostá většina je zároveň směnkou zajišťovací. Hlavním posláním této části je přiblížit daný výklad tak, aby si čtenář mohl vytvořit ucelený přehled o různých kategoriích směnky.

Vzhledem k tomu, že zákon směnečný a šekový nedefinuje základní instituty, ale také neobsahuje žádná konkrétní ustanovení vymezující věcnou a osobní působnost zákona, je další část literární rešerše věnována velmi stručné charakteristice účastníků směnečných vztahů. Mým cílem je nastínit nejen vztahy mezi nimi, ale i jejich právní postavení a usnadnit tak pochopení náležitostí směnky, které jsou vymezeny v další části přehledu.

Závěr literárního přehledu je zaměřen na dispozici směnek, charakteristiku směnečného soudního řízení a problematiku uplatňování námitek v tomto řízení.

Na danou problematiku navazuje praktická část, jejíž první kapitola se zabývá vymezením směnek z hlediska účetnictví a zpracováním aplikačních příkladů na účtování směnek. Nalezneme zde také kapitolu týkající se daňových dopadů depozitních i nedepozitních směnek. Ve druhé stěžejní části jsou demonstrovány konkrétní příklady aplikace směnek v obchodních vztazích. Rovněž je zde naznačen průběh směnečného soudního řízení a uveden způsob vymáhání směnečné sumy včetně problematiky uplatňování námitek.

Závěrečná kapitola obsahuje souhrn veškerých poznatků z předchozích kapitol a současné směnečné praxe. Poté následuje shrnutí v anglickém jazyce. V poslední části této diplomové práce jsou uvedeny veškeré zdroje, které byly využity pro její zpracování.

2. Cíle

Cílem této diplomové práce je analyzovat institut směnky, a to zejména z právního a z účetního hlediska. Práce se stěžejně zabývá především aplikací směnečného práva v praxi, proto je v celém jejím průběhu kladen důraz na praktické aspekty a jejich použití při podnikatelské činnosti.

Mezi dílčí cíle patří nejen srozumitelný výklad dané problematiky, ale i analýza konkrétních případů, v nichž byla směnka použita v rámci obchodních vztahů. Snahou této práce je rovněž poukázat na úskalí, které směnky v obchodní, bankovní ale i jiné praxi přinášejí a současně doporučit některá praktická řešení, jak s těmito nástroji zacházet.

Hlavním přínosem zpracování této diplomové práce je objasnění řady problémů, a to jak právních, tak ryze praktických, na které mohou uživatelé směnek narazit při jejich použití. Zejména při využívání směnek jako nástroje zajištění nejsou vždy účastníci obchodních vztahů plně seznámeni se všemi důsledky, které mohou v případě jejich uplatnění nastat. Pro směnečné vztahy jsou nastavena velmi striktní pravidla, přičemž odchýlení od těchto pravidel či jejich opomenutí může mít dalekosáhlé následky, které spočívají většinou ve formě nevyhození směnečné sumy v důsledku neplatnosti směnky.

3. Směnka

3. 1 Historický vývoj směnek

Co se týče současné právní regulace směnek nejen na našem území, ale i v ostatních zemích, je naprosto nezbytné si uvědomit skutečnost, že právě tato aktuální úprava je výsledkem velmi dlouhého a spletitého vývoje směnek obecně.

Přestože tedy pátrání po zrodu směnky a vzniku směnečných vztahů považujeme za lidské úsilí, které zřejmě nikdy nebude uzavřeno s uspokojivými závěry. Převažuje ve světě názor, že listiny podobající se dnešním směnkám pochází z celé řady severoitalských či toskánských městských republik.

Samotné počátky směnečných vztahů jsou totiž spojovány s obdobím křížáckých válek,¹ jež do těchto měst přinesly obrovský obchodní rozkvět. Silný obchodní provoz, ale také čilá obchodní výměna mezi nimi, do dalších zemí Evropy a Blízkého východu následně vyvolal potřebu jakéhosi prostředku, který by pohledávky obchodníků, ale i jiných osob ztělesnil. Vývoj probíhal velmi rychle a již ve 12. století se začala ustalovat listina, která měla charakter dnešní směnky.

Díky směnce nemusel kupec cestující do jiného města měnu směňovat a podstupovat tak nebezpečí ztráty hotovosti. Místo toho však obdržel proti domácí měně jakýsi příslib vydaný v notářské formě. Ten vystavovali bankéři, tzv. kampsori oprávnění k těmto obchodům na základě licence udělené panovníkem či městskou radou. Bankéři se v této listině zavazovali, že oni sami nebo jejich obchodní partneři v platebním místě zaplatí určitou peněžitou sumu obchodníkovi či osobě, kterou tento věřitel určí. Podstatou takovéto směnky byl tedy slib výstavce, proto lze usuzovat, že se jednalo o směnku vlastní. Ta zpočátku plnila funkci, která v dnešní době náleží cestovním šekům.

Druhá funkce směnky jako prostředku pro placení do vzdálených míst vedla ke vzniku platebního příkazu, tj. směnky cizí. Aby mohl majitel směnky obdržet plnění, začali kampsori vydávat poukázku, v níž vyzývali obchodní partnery k výplatě částky uvedené na směnce. A právě tato doprovodná listina se stala základem směnky cizí, jelikož postupně přebírala podobu samostatného závazku výstavce vůči věřiteli směnky. Vzhledem k této skutečnosti, bylo s narůstajícím významem této poukázky upuštěno od vydávání vlastních směnek. (Kotásek, Pihera, Pokorná, & Víték, 2014)

¹ K první křížové výpravě došlo již v 11. století.

Směnky cizí, které postupem času zatlačily směnky vlastní do pozadí, se začaly objevovat později, a to koncem 13. století. Poté došlo ke vzniku akceptace, tedy písemného prohlášení vydavatele na směnce, že se směnku skutečně zavazuje vyplatit. Je tedy zřejmé, že se akcept vyvinul teprve v době, kdy směnka byla využívána i na trzích místních, na nichž bylo možné zastihnout směnečníka k podpisu směnky ještě před splatností. Nejpozději v 17. století již přistupuje k této listině institut indosance a směnka je zformulována do podoby, ve které je v těchto základních rysech zachována do současnosti.

„Neuzavřel se tím ovšem vývoj směnky v dalších otázkách a není vyloučeno, že moderní obchod nepřivodí na směnce ještě další změny.“ tvrdí Kovařík (2011, s. 3). Autor ve své publikaci dále uvádí, že na formování směnek měla značný vliv zejména funkce úvěrových peněz i jejich úloha transportní při placení na delší vzdálenosti, ale i při místní platbě. (Kovařík, 2011)

3. 2 Vývoj právní úpravy směnek

3. 2. 1 Regulace směnek obecně

Právní úprava směnek byla zprvu relativně jednotná, zdůrazňuje ve své knize Kotásek (2014). A to zásluhou směnečných obchodů, které byly soustředěny především do několika klíčových obchodních center, a také díky jejich ovládnutí kampsorským cechem. Se zavedením indosamentu se však směnka dostala mimo okruh kampsorů. Z tohoto důvodu byly poměrně univerzální kampsorské úpravy nahrazeny prameny partikulárními.

Kovařík (2011) vysvětluje, že se směnečné právo prvotně vyvíjelo pouze jako místní obyčejové právo, což mělo za následek vznik rozdílných právních norem. K prvním pokusům o zachycení písemné právní úpravy docházelo již ve 14. století, a to pomocí směnečných řádů jednotlivých států. Právní regulace směnky byla také obsažena ve francouzském právním předpisu Ordonance de commerce (1673), z něhož je patrné sepětí směnečného a obchodního práva. Důsledkem vzniku směnečných zákonů národních států byla roztráštěnost právních úprav, kterou byly podstatně zasaženy vztahy v mezinárodním obchodě.

Avšak i přes tuto nejednotnost se postupně směnečné právo zformulovalo do třech základních řádů. Francouzské směnečné právo bylo založeno na Code de commerce (1807), který byl vydán v období vlády Napoleona Bonaparte a zasahovalo také oblast

Španělska, Belgie a Nizozemí. Anglosaský systém vycházel z Bills of Exchange Act (1882), kterým bylo uzákoněno zvykové směnečné právo v Anglii. Poslední rakousko – německá oblast postihla nejen střední Evropu, ale i Skandinávii, východní Evropu a dokonce i carské Rusko.

Jádrem rakousko – německého systému bylo první vlivné sjednocení směnečného práva, k němuž došlo na konferenci v Lipsku (1847) za účasti převážné většiny tehdejších německých zemí a Rakouska. Značná snaha o celosvětovou unifikaci probíhala však až od 70. let 19. století. Za významnou považujeme konferenci v Haagu (1910 a 1912), jež do jisté míry sladila směnečné právo francouzské a rakousko – německé, tedy oblast kontinentálního práva prostřednictvím tzv. Jednotného směnečného řádu. (Kotásek, Pihera, Pokorná, & Vítek, 2014)

Úspěšná unifikace směnečného práva byla dosažena teprve až při jednání v Ženevě (1930), kterého se účastnilo 31 států, mezi nimi i tehdejší Československá republika. Na této konferenci byly podepsány tři mezinárodní úmluvy,² kterými jsou:

- Úmluva o jednotném směnečném zákonu,
- Úmluva o kolizních normách týkajících se směnek,
- Úmluva o poplatkovém právu týkajícím se směnek.

(Hudson, M. O. & Feller, A. H., 1931)

Tyto ženevské úmluvy ratifikovala celá řada především evropských států. Československo úmluvy podepsalo, ale neratifikovalo, přesto byl však obsah těchto úmluv do našeho právního řádu inkorporován. Vzhledem k zahraničněobchodní praxi je důležité si uvědomit, že mimo ženevskou směnečně právní oblast zůstaly státy anglosaské oblasti. (Knappová & Švestka, 2002)

Anglosaský systém platí v současné době především ve Spojeném království, dále ve většině zemí Commonwealthu a ve Spojených státech amerických. Naproti tomu systém ženevský je použitelný v 19 zemích evropského kontinentu, ale také například v Rusku, Brazílii a Japonsku.

Polách (2012) také upozorňuje, že kromě toho se ženevské konvence zabývaly pouze hmotným právem a nikoli právem procesním.

² tzv. Ženevské směnečné úmluvy

Z tohoto důvodu proběhly poslední pokusy o překonání tohoto právního dualizmu, a to na zasedání Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo tzv. UNCITRAL. Rozdíly mezi ženevským a anglosaským resp. angloamerickým směnečným právem měly být odstraněny Úmluvou OSN o mezinárodních směnkách (1988), doporučenou Valným shromážděním OSN. Ta ovšem pro nedostatečný počet schválení nevstoupila v platnost. Základním posláním této Úmluvy je přemoci značné odlišnosti týkající se nástrojů používaných pro mezinárodní platby. Proto je naprosto nezbytné, aby si obchodníci byli vždy vědomi toho, jaké právo je aplikovatelné na smlouvy, které mezi sebou uzavírají. (Verhulst, 2009)

3. 2. 2 Regulace směnek na území ČR

Co se týče právní regulace směnek na našem území, lze za první skutečnou úpravu považovat patent Marie Terezie vydaný v roce 1763, kterým byl nastolen Směnečný řád pro celou oblast tehdejšího Rakouska. Kromě toho, současně s tímto řádem byly také zřízeny směnečné a obchodní soudy v Praze, Brně a Opavě, s nimiž je spojován vznik obchodního soudnictví v českých zemích. (Kotásek, 2012)

V reakci na výsledky jednání v Lipsku byl v roce 1850 přijat nový směnečný řád zavedený císařským patentem č. 51/1850, který u nás platil až do roku 1928. Tehdy si Československo ponechalo dosavadní rakouské směnečné právo, zatímco na Slovensku zůstalo v platnosti uherské právo směnečné. V roce 1858 se však konala konference v Norimberku, v jejímž rámci byly promítnuty do tohoto Směnečného řádu některé dodatky. Při vzniku samostatné Československé republiky (1918) byl tento řád souběžně s jinými právními předpisy z dob Rakouska – Uherska převzat do sbírky zákonů nově vzniklého státu. Ke kvalitnímu sjednocení směnečného práva uvnitř Československa došlo teprve zákonem směnečným č. 1/1928 Sb. Ten se obsahově opíral o Haagský návrh směnečného řádu a zcela nahradil předchozí směnečné předpisy. (Kovařík, 2011)

K zavedení ženevského práva na našem území nedošlo ihned po konání konference, ani v následujících letech. Veškeré snahy o ratifikaci ženevských úmluv u nás selhaly a zůstaly neratifikovány až do současné doby. Ke změně tohoto stavu došlo až v průběhu protektorátu, a to na základě nařízení vydaného vládou o Jednotném směnečném řádu č. 111/1941 Sb. Po skončení války nebylo úplně jednoznačné, zda zůstává v platnosti zmíněné vládní nařízení nebo bude opět platit československý zákon

směnečný z roku 1928. Tuto situaci ještě více zkomplikovala recepce ženevského práva, která se mezitím uskutečnila na Slovensku zákonem č. 255/ 1941 Sl. z.

Vzniklý právní dualizmus vyřešil až zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb., který oba zmíněné právní předpisy zrušil. (Kotásek, Pihera, Pokorná, & Vítek, 2014)

3. 3 Prameny směnečného a šekového práva

3. 3. 1 Zákon směnečný a šekový

Primárním pramenem směnečného a šekového práva přetrvává u nás do dnešní doby zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový (dále jen „SŠZ“), který obsahuje nejen právní úpravu směnky, ale také regulaci šeku. Jedná se o velmi kvalitní právní předpis, který by v našem platném právním řádu jen stěží našel konkurenci. *„Jeho podstatná část spočívající v „ženevském“ modelu vznikla ideálním způsobem, tj. ve spolupráci předních znalců směnečného práva na mezinárodní konferenci“*, uvádí Kotásek (2014, s. 122).

Ve svém základu zůstal tento zákon v neměnné podobě a pouze třikrát došlo k jeho novelizaci. Poprvé se tak stalo zákonem o poštovních službách č. 29/ 2000 Sb., v jehož případě se jedná pouze o novelu technické charakteru, dále zákonem č. 296/2007, kterým došlo ke změně zákona č. 182/2006., o úpadku a způsobech jeho řešení, přičemž tato novela se týká vztahu směnek k insolvenčnímu řízení. ZSŠ byl však nejvíce změněn rekodifikací soukromého práva, přesněji tedy schválením ZMPS,³ který převzal úpravu mezinárodního směnečného a šekového práva a s účinností od 1. 1. 2014 zrušil § 91 až 98 a dále § 69 až 75. (Kotásek, Pihera, Pokorná, & Vítek, 2014)

Systematika ZSŠ není zcela obvyklá, neboť zákon je rozdělen do tří samostatně paragrafovaných článků, přičemž první z nich pojednává o směnce cizí i vlastní, ale také o protestaci. Úprava šeku je obsažena ve druhém článku a nakonec třetí článek směřuje ke společným otázkám těchto dvou institutů.⁴ Jestliže je citován SŠZ, je nutné kromě odkazu na určitá ustanovení uvést i číslo článku. (Kovařík, 2011)

Kotásek (2014) podotýká, že úprava vlastní směnky zabírající pouhé čtyři paragrafy kontrastuje s detailní úpravou směnky cizí. Tento nepoměr je však pouze zdánlivý, neboť řešení většiny otázek směnky vlastní je zapotřebí dohledat v úpravě směnek

³ pozn. jedná se o nový zákon mezinárodního práva soukromého

⁴ např. aktivní směnečnou a šekovou působnost, podpisy zmocněnců aj.

cizích, jak vyplývá z čl. I § 77 SŠZ. Ustanovení zakotvená v SŠZ jsou v zásadě kogentní povahy, to znamená, že se nelze odchýlit od pravidel v této normě obsažených.

Samotný pojem směnky však není v tomto ani v jiném právním předpisu definován. V teorii se však nejčastěji setkáváme s definicí, že směnka je cenný papír, vystavený ve formě a obsahu stanoveném zákonem, jež obsahuje závazek či příkaz v přesně určené formě poskytující majiteli právo požadovat po směnečném dlužníku ve stanovené lhůtě a místě zaplacení peněžní částky uvedené na směnce.

3. 3. 2 Nový občanský zákoník

Také směnka stejně jako kterýkoliv jiný cenný papír podléhá obecnému režimu v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), přičemž platí, že SŠZ je ve vztahu k o. z. zásadně *lex specialis*.⁵

3. 4 Vznik směnečného závazku

Vznik směnečného závazku je podmíněn několika skutečnostmi, a to listinnou podobou směnky, podpisem zavázané osoby na směnce, aktivní směnečnou způsobilostí pasivní směnečnou způsobilostí a řádným nabytím směnky oprávněnou osobou.

Směnka musí být vyhotovena v listinné podobě a nemůže být nahrazena zaknihováním. Kotásek (2012, s. 16) dodává, že *„směnku lze pořídit v podstatě na jakémkoliv substrátu, který je schopen relativně stabilně zachytit text, musí jít o podklad, který umožní rozeznat rub a líc a také připojit přívěsek.“*

Jestliže není na směnce dostatečné místo pro další zápisy,⁶ lze využít zvláštního nastavení směnky, tj. přívěsku. Z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 3. 1996, sp. značky 5 Cmo 385/95 vyplývá, že *„přívěsek je původně samostatný list papíru dodatečně k dřívější směnečné listině pevně připojený. Jde o dvě nejprve samostatné, ohraničené hmoty, následně pevně spojené, nikoli jen přiřazené.“*

Aktivní způsobilostí směnečného věřitele rozumíme schopnost být nositelem práv a povinností ze směnky, která splývá s obecnou právní osobností. Naproti tomu pasivní směnečná způsobilost směnečného dlužníka vyjadřuje schopnost svým jednáním se směnečně zavazovat.

⁵ tj. zvláštní úprava má přednost před normou obecnější

⁶ např. převod směnky

Vyhotovením platné směnky a jejím odevzdáním věřiteli vzniká směnečný závazek, jestliže tuto listinu remitent přijme. Směnku lze považovat za platnou, jestliže jsou naplněny všechny zákonné požadavky na její formu a obsah. (Kovařík, 2011)

3. 5 Druhy směnek

V naší směnečné praxi rozeznáváme ve smyslu SŠZ v podstatě pouze dva druhy směnek, a to směnku vlastní a směnku cizí. Všechny ostatní známé druhy směnek jsou v zásadě tedy jedním ze dvou zmíněných druhů. Obě uvedené směnky mohou při praktickém užití velmi dobře plnit funkce na ně požadované, a to v konkrétních podmínkách pro tu kterou směnku. (Kovařík, 2011)

3. 5. 1 Vlastní směnka

Směnka vlastní představuje podle Kovaříka (2011), ale i ostatních autorů odborných publikací určitou formu dlužnického úpisu, jež obsahuje závazek výstavce vyplatit při splatnosti směnky v místě ve směnce stanoveném směnečnou sumu řádnému majiteli směnky. Směnku vlastní tedy nejčastěji rozeznáme podle znění slibu obsahující slovo „zaplatím“. Tato směnka má ve své základní podobě dva účastníky, a to výstavce a věřitele.

3. 5. 2 Cizí směnka (trata)

Ve směnce cizí přikazuje výstavce třetí osobě (směnečníkovi), aby uhradila směnečný peníz při splatnosti směnky v místě na směnce určeném řádnému majiteli. Směnka cizí je tedy rozpoznatelná podle bezpodmínečného příkazu „zaplaťte“. Výstavce je v případě této směnky pouze nepřímým dlužníkem, přičemž samotný směnečník se stává přímým dlužníkem teprve až akceptací směnky a vzniká mu závazek obdobně jako u poukázky dle ustanovení § 1939 o. z.⁷

Je zjevné, že v obchodní praxi se daleko častěji setkáváme se směnkou cizí, neboť ta je ve srovnání se směnkou vlastní pro oprávněného výhodnější. Poskytuje mu totiž, jak již bylo zmíněno dva dlužníky. Jestliže by směnečník směnku nepřijal, resp. neproplatil, je věřitel oprávněn požadovat plnění po výstavci jako záložním dlužníku, vůči kterému může vést i postih pro neplacení či nepřijetí směnky.

(Kotásek, Pihera, Pokorná, & Vitek, 2014)

⁷ Poukázka opravňuje poukazníka vybrat u poukázaného vlastním jménem plnění a poukázanému se poukázkou přikazuje, aby poukazníkovi plnil na účet poukazatele. Přímé právo vznikne poukazníkovi proti poukázanému jen tehdy, přijme-li poukázaný poukázku.

3. 5. 3 Blankosměnka

Blankosměnku lze považovat za listinu, která je směnkou a je úmyslně vystavena v nehotovém stavu, přičemž podpisatel udělí dohodou nabyvateli směnečné vyplňovací právo k doplnění chybějících náležitostí. Vyplněním těchto náležitostí vzniká směnka, se kterou však musíme zacházet tak, jako by už od prvopočátku měla obsah, který byl vytvořen až poté, tj. s účinností ex tunc.

(Kotásek, Pihera, Pokorná, & Vítek, 2014)

Přestože blankosměnka představuje jeden z nejzajímavějších institutů směnečného práva, SŠZ se jí dotýká pouze okrajově, a to v čl. I § 10, jenž zní „*Nebyla-li směnka, která byla při vydání neúplná, vyplněna tak, jak bylo ujednáno, nemůže se namítat majiteli směnky, že tato ujednání nebyla dodržena, ledaže by majitel nabyl směnky ve zlé víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí.*“ (čl. I § 10 SŠZ)

Nesprávně vyplněnou blankosměnkou se zabývá také Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 1998, sp. zn. 5 Cmo 125/98, v němž je uvedeno, že „*Vyplní-li majitel směnku, která byla vydána jako neúplná, odlišně od ujednání o jejím vyplnění, není z tohoto důvodu směnka neplatná. Nesprávné vyplnění jen zakládá námitku dlužníka ve smyslu čl. I. § 10 ZSS.*“ (Kovařík, 2001)

3. 5. 4 Zvláštní druhy směněk

Z předchozího výkladu je patrné, že směnka vlastní má ve svém modelovém konceptu dva účastníky, a to výstavce a remitenta. U směnky cizí navíc obvykle vystupuje ještě třetí osoba, kterou je směnečník. V čl. I § 3 odst. 1, 2 a 3 SŠZ se však setkáváme s takovými druhy směněk, u nichž je počet účastníků u cizí směnky nižší, a to proto, že některý účastník zaujme na směnce dvě pozice. Kovařík (ZSS, 2011) ve smyslu SŠZ uvádí tyto druhy směněk:

Směnka cizí na vlastní řad výstavce:

- je směnka, v níž výstavce přikazuje směnečníkovi, aby jemu samotnému zaplatil směnečný peníz (výstavce a remitent jsou tedy totožné osoby),
- obsahuje doložku „zaplaťte na řad náš vlastní“,
- v podnikatelské praxi jsou v současné době velmi používané.⁸

⁸ např. při poskytování obchodního úvěru

Zastřená směnka vlastní:

- je listina, v níž výstavce přikazuje sám sobě, aby zaplatil remitentovi (výstavce a směnečník jsou tedy stejné osoby),
- neobsahuje žádnou doložku.

Komisionářská směnka:

- je směnka, v níž výstavce (komisionář) jedná vlastním jménem, sám ji vystavuje, ale jedná na účet třetí osoby (komitenta),
- dochází ke zvýšení počtu směnečných účastníků,
- v praxi se objevuje doložka naznačující osobu komitenta („směnku zúčtujte s...“)

Zastřená směnka vlastní na vlastní řad:

- směnka, kterou by výstavce sám sobě přikázal, aby si zaplatil určitou peněžitou částku (splývá osoba výstavce, směnečníka i remitenta),
- soudní rozhodování ji považuje za neplatnou.

3. 6 Funkce směnek

Přestože se ve směnečném právu vyskytují dvě základní formy směnek, a to směnka cizí a vlastní, v praxi mnohem častěji slyšíme o směnkách zajišťovacích a platebních. Směnky vystavené v souvislosti s řešením pohledávko - závazkových vztahů je tedy možné z právního, ale v podstatě i z účetního hlediska klasifikovat dle Ryneše (2015) právě tímto způsobem:

Směnky zajišťující pohledávky z obchodního styku:

- velmi rozšířeným a často používaným instrumentem k zajištění pohledávek, a to nejen v podnikatelské činnosti, ale například i mezi fyzickými osobami nepodnikateli,
- v účetnictví jsou sledovány pouze na podrozvahových účtech (počet, identifikace, nominální hodnota),
- jejich výše se uvádí v příloze k účetní závěrce (slouží jako informace o zajištění podnikových aktiv).

Směnky platební (uhrazovací):

- uhrazovací funkci plní směnka tehdy, pokud je poskytnuta věřiteli přímo jako plnění (pohledávka věřitele je zaplácena směnkou samotnou), nebo v případě, že je

poskytnuta věřiteli jako platební instrument (pohledávka je zaplacená prostřednictvím směnky),

- účtují se na účtu Směnky k inkasu nebo účtu Směnky k úhradě.

Toto členění ovšem neodpovídá SŠZ, neboť ten pojem zajišťovací a platební směnka neobsahuje.

Kromě výše uvedeného rozdělení, lze směnku také využít jako úvěrový prostředek. Z ekonomického hlediska představuje platba pomocí směnek jistou formu úvěru, neboť dlužník získává odklad placení, a to až do splatnosti směnky. Věřitel ovšem může potenciální hodnotu směnky před datem splatnosti odprodat dalšímu nabyvateli.⁹

3. 6. 1 Platební (uhrazovací) směnky

Směnky mohou být použity k placení ve dvou formách, buď se jedná o placení směnkou, nebo o placení jejím prostřednictvím:

Směnka jako platidlo:

- při použití této směnky dochází k faktické výměně směnky oproti plnění plynoucího ze smlouvy,
- plní obdobné funkce jako peníze.

Placení prostřednictvím směnky:

- v tomto případě nedochází k zániku povinnosti vyplývající z kauzálního vztahu,
- § 1909 o. z. stanoví, že „*použil-li dlužník ve shodě se smlouvou jako prostředek placení směnku, nemá vystavení směnky vliv na trvání peněžitého dluhu, ale věřitel může na dlužníku požadovat plnění dluhu, jen nemohl-li dosáhnout splnění ze směnky; pokud však věřitel splnění dosáhl, považuje se dluh za splněný již vystavením směnky.*” (Kotásek, Pihera, Pokorná, & Vítek, 2014)

3. 6. 2 Zajišťovací směnka

Zajištěním u tohoto druhu směnky jsou směnečné závazky směnečných dlužníků bez ohledu na to, zda jsou shodní s dlužníky obecnými. Přičemž směnečnými závazky rozumíme povinnost vyplatit směnečnou jistinu a úroky dle § 5 SŠZ při splatnosti v platebním místě majiteli směnky. Zatímco placení prostřednictvím směnky je účastníky zamýšleno od samého počátku, zajišťovací směnka nemá být použita vůbec,

⁹ např. směnku eskontovat u banky

jestliže dlužník splní závazek plynoucí ze smlouvy. Takováto směnka tedy představuje pouze potenciální hrozbu. (Kovařík, 2009)

Kovařík (2009) dále tvrdí, že v současné době využívá obchodní, bankovní, ale i jiná praxe směnky především jako nástroj k zajišťování pohledávek. V České republice plní zajišťovací funkci až tři čtvrtiny směnek v oběhu, platební směnky jsou tedy ve skutečnosti zastoupeny v daleko menší míře.

3. 7 Účastníci směnečných vztahů

Vzhledem k tomu, že SŠZ nedefinuje základní instituty, ale také neobsahuje žádná ustanovení vymezující věcnou a osobní působnost zákona, považuji za důležité, věnovat se stručné charakteristice jednotlivých účastníků směnečných vztahů. Mým cílem je lehce nastínit vztahy mezi nimi, ale i jejich právní postavení a umožnit tak čtenářům rychlejší pochopení náležitostí směnky.

Kotásek (2012) ve své publikaci podrobně charakterizuje účastníky směnečných vztahů takto:

Nepřímý (postihový) dlužník:

- má povinnost platit při splatnosti směnky, aniž by mohl svůj závazek podmínit či omezit,
- krom výstavce směnky cizí jím jsou indosanti a avalisté.

Přímý dlužník (direktní):

- osoba závazná splnit směnečný závazek,
- je jím výstavce směnky vlastní či akceptant směnky cizí a avalisté obou směnek.

Výstavce vlastní směnky:

- je přímým směnečným dlužníkem,
- má povinnost zaplatit směnku při splatnosti a po její emisi má proti němu věřitel přímé právo na proplacení sumy uvedené na listině.

Věřitel (remitent) vlastní směnky:

- je první směnečný věřitel a předkládá dlužníku směnku k placení,
- je oprávněn směnku dále převést (další nabyvatelé jsou označováni jako majitelé).

Výstavce cizí směnky:

- je nepřímým směnečným dlužníkem,
- je odpovědný za přijetí a zaplacení směnky (odpovědnost může vyloučit zvláštní doložkou znějící „bez postihu za přijetí“).

Věřitel (remitent) cizí směnky:

- může být za stanovených okolností i sám výstavce směnky (tzv. směnka cizí na vlastní řad výstavce).

Směnečník (trasát):

- je adresátem platebního příkazu výstavce (výhradně u směnky cizí),
- dlužníkem se stává teprve přijetím (akceptací) směnky.

Příjemce (akceptant):

- je směnečník, který přijal směnku.

Rukojmí (avalista):

- poskytuje směnečné zajištění podpisem na směnce,
- má stejné postavení jako osoba, za kterou se podepsal.

Avalát:

- směnečný dlužník, za kterého se zaručil avalista.

Indosant:

- je nepřímým dlužníkem, který převedl směnku rubopisem (indosamentem),
- odpovídá za přijetí a zaplacení směnky (odpovědnost lze vyloučit příslušnou doložkou na listině).

Indosatář:

- osoba nabývající směnku indosací,
- stává se směnečným věřitelem.

Domicilát (umístětec):

- je účastník, u něhož lze směnku učinit splatnou,
- prostředník platby, který není směnečně zavázán ani oprávněn.

Intervenient (honorant):

- je kdokoli, vyjma příjemce směnky, výstavce směnky vlastní a jejich avalistů,
- dobrovolně akceptuje nebo proplácí směnku, aby předešla hrozícímu postihu proti určitému směnečnému dlužníku.

Honorát (pocťený):

- osoba, v jejíž prospěch je intervenováno (za něhož honorant směnku přijal nebo zaplatil).

3. 8 Náležitosti směnky

Revenda (2012, s. 100) uvádí „*aby směnka byla směnkou, musí splňovat zákonem předepsané náležitosti.*“ Cizí směnka by tedy měla podle čl. I § 1 SŠZ obsahovat:

- výslovné označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, ve kterém je listina sepsána;
- bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžní částku;
- jméno toho, kdo má platit;
- údaj splatnosti;
- údaj místa, kde má být placeno;
- jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;
- datum a místo vystavení;
- podpis výstavce.

Směnka vlastní má shodné náležitosti s výjimkou jména toho, kdo má platit, neboť hlavním směnečným dlužníkem je sám výstavce této směnky. Dalším odlišením směnky vlastní oproti směnce cizí je, že směnka vlastní obsahuje ve svém textu bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžní částku.

Uvedený výčet náležitostí však není taxativní, absenci některých údajů řeší čl. I § 2 SŠZ. Kotásek (2012, s. 58) uvádí, že „*o směnce bez údaje splatnosti platí, že je splatná na viděnou, tj. při předložení.*“ Nezbytným předpokladem pro platnost směnky cizí není ani údaj o platebním místě. Pro takovou směnku platí, že platebním místem a zároveň místem směnečnickova bydliště je místo uvedené u jména směnečníka. Ani místo vystavení směnky nemusí z této listiny vyplývat explicitně, podpurným místem vystavení je místo uvedené u jména výstavce. Zbylé podstatné náležitosti jsou neopominutelné a jejich neuvedení má za následek neplatnost směnky. (Kotásek, 2012)

3. 8. 1 Nepodstatné náležitosti směnky

Směnečný zákon také připouští doprovodné zápisy a další fakultativní náležitosti, kterými mohou být: domicil, úročení, rektadoložka, doložka vylučující odpovědnost trasanta za přijetí a jiné doplněné textu základní směnky. V případě, že se jedná o směnečná prohlášení, může jimi být akcept, indosament, aval.

Rubopis (Indosament)

Jedním z typických směnečněprávních převodů směnky je indosament. Podstata směnečného indosamentu je upravena v čl. I. § 11 – 20 SŠZ. Vzhledem k tomu, že směnka je ze zákona cenným papírem na řad, lze práva ze směnky převést na jinou osobu indosamentem a jejím následným předáním. Kotásek (2012) podotýká, že tato skutečnost je v souladu s ustanovením § 1103 o. z., ve kterém je stanoveno, že vlastnické právo k cennému papíru na řad se převádí indosamentem a smlouvou k okamžiku jeho předání. (redakce epravo, 2001)

Účastníky indosance jsou indosant, který směnku převádí a indosatář, tedy osoba, na níž je směnka převedena. Základem indosamentu je písemné prohlášení převodce, jež může být umístěno na rubu směnky, ale také na přívěsku, či opisu. Indosament má formu doložky, která nejčastěji zní takto: „ Za mě na řad panu XY ". Jestliže tato doložka obsahuje jméno indosatáře a podpis indosanta, jedná se o vyplněný rubopis. Pokud by v něm však chybělo jméno indosatáře, hovoříme o tzv. blankoindosamentu. (Kotásek, 2002)

Směnečný rubopis vyvolává trojí účinky, a to legitimační, převodní a záruční. Někteří autoři zmiňují ještě účinek abstraktní. Účinek legitimační spočívá v tom, že směnečným indosamentem je prokázáno oprávnění indosatáře. V článku I. § 16 odst. 1 SŠZ je stanoveno, že „o tom, kdo má směnku v rukou, platí, že je řádným majitelem, prokáže-li své právo nepřetržitou řadou indosamentů, a to i tehdy, je-li poslední z nich blankoindosamentem." Převodní účinky vyplývají z § 14 odst. 1 SŠZ, podle kterého se rubopisem převádějí všechna práva ze směnky. Na rozdíl od postoupení nejde v případě rubopisu o odvozené nabývání práv předchozího věřitele, ale o původní nabytí práv. Garanční účinek se projevuje v ručení indosanta za přijetí a zaplacení směnky pozdějším indosatářům a stává se tak nepřímým dlužníkem. (Pohl, 1995)

Rektadoložka

Indosovatelnost směnky může být výstavcem vyloučena prostřednictvím tzv. rektadoložky, které se dotýká čl. I. § 11 odst. 2 SŠZ, jenž zní: „*Pojal-li výstavce do směnky slova "nikoli na řad" nebo jinou doložku stejného významu, lze převést směnku jen ve formě a s účinky obyčejného postupu (cesse).*“ Cesí se rozumí postoupení pohledávky na základě smlouvy. Jak již bylo zmíněno výše, při postoupení pohledávky vstupuje nový nabyvatel do práv předchozího věřitele. Z ustanovení § 1884 o. z. však vyplývá, že postoupením pohledávky se postavení dlužníka nijak nezhoršuje, neboť je oprávněn vůči novému nabyvateli namítat vše, co mohl uvádět proti původnímu majiteli. (Kotásek, 2012)

K právním důsledkům doložky „*nikoli na řad*“ dospělo i Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 1. 1999, sp. zn. 9 Cmo 431/98, ve kterém je uvedeno: „*Doložka nikoliv na jeho řad nebo doložka podobného významu, kterou výstavce pojal do směnky, je rektadoložkou zakazující převádět směnku prostřednictvím indosamentu, což ovšem neznemožňuje převod takové směnky. Směnka s uvedenou doložkou si nadále zachovává svůj oběžný charakter, realizovatelný však pouze občanskoprávními a nikoliv směnečnými instrumenty. V žádném případě však existence uvedené doložky ve směnce nemá bez dalšího za následek neplatnost této směnky.*“

Akcept

Jedná se o institut směnečného práva, který se vztahuje pouze ke směnce cizí, jejímž prostřednictvím výstavce přikazuje směnečníkovi zaplatit určitou směnečnou sumu při splatnosti směnky. Pouhým vystavením směnky ovšem není směnečník nijak vázán, přímým dlužníkem se stává teprve až písemným přijetím, tedy akceptací. Přijetí se píše na směnku, obvykle se vyjadřuje slovem přijato nebo jiným slovem obdobného významu, k němuž je připojen podpis směnečníka. Za přijetí je však považován i pouhý podpis na líci směnky. Jestliže se však jedná o směnku s prezentační doložkou nebo s jinou zvláštní doložkou, je nutné k akceptu připojit i datum.

K předložení směnky k akceptaci je oprávněn ten, kdo ji má v držení. Směnka se předkládá k přijetí výhradně směnečníkovi, a to okamžitě po jejím vystavení a odevzdání remitentnovi. Z čl. I § 72 SŠZ plyne, že všechny úkony týkající se směnky, tedy i předložení k přijetí se mohou stát jen v pracovní den. Předložení směnky k akceptaci nazýváme prezentací směnky, jejíž lhůta končí splatnostní směnky.

Směnečník má právo akceptovat pouze část směnečné sumy, jestliže směnku opatří doložkou „ přijato pouze do částky " nebo jinou doložkou podobného charakteru. Jakékoli jiné výhrady znamenají odepření přijetí směnky a v takovém případě je majitel směnky oprávněn učinit protest pro nepřijetí. (Kotásek, 2012)

Aval

Podle čl. I. § 30 SŠZ může být zaplacení směnky zajištěno směnečným rukojemstvím. Směnečným rukojmím, kterého nazýváme avalistou, se stává většinou osoba, která ještě není směnečně zavázána, může jím ovšem být i osoba, která se na směnku již dříve podepsala. Avalista je pak ze směnky zavázán stejně jako ten, za koho se zavázal, tj. avalát.

Základním předpokladem vzniku závazku avala je písemné prohlášení, které může být na směnce umístěno kdekoliv, zpravidla se nachází na líci u okraje. Rukojemské prohlášení může znít například „ jako rukojmí za XY “. Pod toto prohlášení se musí avalista podepsat. Pokud by prohlášení neobsahovalo označení osoby, za níž bylo učiněno, obecně platí, že je učiněno za výstavce směnky. Ze zákona vyplývá, že jakýkoliv podpis, který se nachází na líci směnky a je odlišný od osoby výstavce a směnečníka, se považuje za rukojemské prohlášení.

Obdobně jako směnečník při akceptaci směnky může i aval limitovat svůj závazek pouze do určité výše. (Pohl, 1996)

3. 9 Splatnost směnky

SŠZ v čl. I. § 33 výslovně stanovuje způsoby, jakými může být na směnce stanovena splatnost:

- na viděnou,
- na určitý čas po viděné,
- na určitý čas po datu vystavení,
- na určitý den.

Jestliže na směnce není uvedena splatnost, pak je ze zákona považována za směnku splatnou na viděnou. Důsledkem použití jiné doby splatnosti nebo splatnosti postupné je totální neplatnost takovéto směnky. (§ 33 SŠZ)

Je - li směnka splatná na viděnou, tzv. vistasměnka, může ji její majitel předložit označené osobě k placení kdykoli do jednoho roku od data vystavení. Majitel směnky

není povinen své rozhodnutí předložit směnku k placení oznámit předem. Takováto směnka je tedy značně nevýhodná pro dlužníka, který musí mít příslušnou směnečnou sumu neustále v pohotovosti.

Směnky splatné v určitém čase po vidění (lhůtní vistasměnky) jsou také závislé na době, ve které majitel směnku předloží osobě, která má platit. Okamžikem, kdy dlužník směnku uvidí, se sice směnka nestane ihned splatnou, ale začne běžet lhůta na směnce uvedená.

Ve směnce splatné na určitý čas po datu vystavení (datosměnka) je doba splatnosti stanovena určitým časem po dni vystavení, například „za 5 měsíců od vystavení zaplatit“. Datosměnky se v dnešní době používají jen velmi zřídka, daleko častěji se setkáváme se směnkami splatnými v určitý den, které označujeme jako fixní.

(Kovařík, ZSŠ, 2011)

3. 10 Placení směnky

Placení na směnečnou listinu je dovršením života směnky, tedy naplněním smyslu její existence jako dluhového cenného papíru, neboť úplným zaplacením směnky směnečným dlužníkem dochází k zániku směnečného závazku. Součástí šestého oddílu SŠZ je povinnost předložit směnku k placení, tzv. prezentace směnky. Jedná se o kogentně stanovenou povinnost, které nemůže být majitel žádným způsobem zbaven, a to ani jakoukoliv doložkou na směnce.

Směnku splatnou v určitý den nebo v určitý čas po datu vystavení nebo po vidění musí majitel předložit k placení v platební den nebo v jeden ze dvou následujících pracovních dní v platebním místě. Směnečný dlužník je v takovém případě povinen uhradit směnečnou sumu v den splatnosti majiteli směnky. Směnečník i výstavce vlastní směnky nemají povinnost směnku zaplatit, dokud jim není směnka předložena k placení.

Směnečný dlužník je povinen zkontrolovat, zda ten, kdo mu směnku prezentuje k placení, je oprávněným majitelem předložené směnky. Oprávněnosti musí svědčit nepřetržitá řada indosamentů. Nemusí však zkoumat, zda podpisy indosantů na směnce jsou pravé. (Kovařík, 2004)

Směnečník je oprávněn při placení směnky vyžadovat, aby mu směnka byla vydána s kvitancí. Kotásek (2012, s. 196) uvádí, že „*kvitance je písemným prohlášením*

směnečného věřitele, příp. i protestního orgánu (čl. I § 82) potvrzující zaplacení směnky." Stejně jako je tomu u běžných závazků, nemůže ani u směnek věřitel odmítnout částečné placení. V takovém případě může trasát vyžadovat pouze to, aby bylo částečné placení vyznačeno na směnce a také, aby mu byla vydána příslušná kvitance. (Kotásek, 2012)

3. 10. 1 Směnečný postih

Velmi často dochází k situacím, v nichž přímý dlužník nedostojí svému závazku a neuhradí směnečnou sumu nebo ji uhradí pouze částečně. Majitel směnky je však oprávněn obrátit se s výkonem směnečných práv vedle směnkou přímo zavázaných osob proti všem dlužníkům podepsaným na směnce.

Okruh vedlejších dlužníků vyplývá z ustanovení čl. I. § 43 odst. 1 SŠZ, kde jsou stanoveni jako vedlejší dlužníci především indosanti, výstavci, jejich avalisté a čestní příjemci. Všechny tyto osoby jsou ze směnky zavázáni společně a nerozdílně. Majitel směnky může žádat směnečnou sumu po kterémkoli z nich. Kotásek (2012) dodává, že majitel směnky má právo směnečného postihu vůči nepřímým dlužníkům v těchto případech:

- jestliže směnka nebyla uhrazena při splatnosti, tzv. postih pro neplacení,
- pokud směnka nebyla směnečnickem akceptována nebo byla akceptována pouze částečně, tj. postih pro nepřijetí,
- v zákonem určených případech směnečnickovy či trasantovy nejistoty.

Podle čl. I. § 48 odst. 1 SŠZ může majitel směnky postihem vyžadovat:

- zaplacení nominální hodnoty směnky a úroků do splatnosti směnky,
- zaplacení šestiprocentních směnečných úroků ode dne splatnosti směnky,
- útraty protestu a podaných zpráv, ostatní útraty (náklady na cestovné, poštovné aj.),
- odměnu neboli provizi ve výši jedné třetiny procenta ze směnečné sumy nebo v nižší dohodnuté výši.

Výše uvedené nároky představují tzv. první postižní sumu. Oproti tomu ten, kdo směnku vyplatí, může na svých předchůdcích vymáhat:

- celou částku, kterou uhradil,
- šestiprocentní úroky z této částky, ode dne, kdy zaplatil,

- útraty,
- odměnu, která se počítá podle čl. I. § 48 odst. 1 č. 4 SŠZ. (Pohl, 1996)

3. 10. 2 Směnečný protest

Směnečným protestem se rozumí zákonem upravené písemné osvědčení, které je na základě požadavku oprávněné osoby vydáno určitým orgánem. Tato osoba si protestní listinou sjednává požadovaný důkaz o tom, že vykonala úkony, jež zákon předpokládá pro výkon některých práv ze směnky.

Směnečný protest jako veřejná listina podle § 134 OSŘ zaujímá důležité postavení mezi ostatními důkazními prostředky. Z hlediska hmotného práva je protestace spolu s předložením směnky k přijetí a k placení zachovávacím úkonem, neboť její opominutí by mělo za následek zánik práv vůči vedlejším dlužníkům ze směnky.

V praxi se nejčastěji setkáváme s protestem pro neplacení při splatnosti. Druhým významným druhem je protest pro nepřijetí, který se vyskytuje výlučně u směnky cizí. Existují však i jiné druhy protestů, např. protest pro nepřijetí směnky podpůrnou adresou, protest pro nezaplacení směnky podpůrnou adresou nebo čestným příjemcem a další.

Účastníky směnečné protestace jsou protestant, protestát a protestní orgán. Protestant je ten, od koho je žádáno provedení určitého směnečného úkonu. Naproti tomu protestátem je osoba, proti které je protest učiněn. Protestace směnky je ze zákona soudu, notáři a obcím. (Kotásek, 2002)

3. 10. 3 Promlčení směnečných práv

Z ustanovení čl. I. § 70 odst. 1 SŠZ plyne, že „*směnečné nároky proti příjemci se promlčují ve třech letech ode dne splatnosti směnky.*“ Nároky majitele proti indosantům a výstavci se promlčují v jednom roce od data protestu nebo při doložce „bez útrat“ v jednom roce ode dne splatnosti. Směnečné nároky indosantů proti ostatním indosantům a vůči výstavci se promlčují v šesti měsících ode dne, kdy indosant směnku vyplatil, nebo kdy byl nárok proti němu soudně uplatněn. (§ 70 SŠZ)

3. 11 Směnečná řízení

3. 11. 1 Umoření směnky

Základním principem umoření směnky je nejen zbavení ztracené nebo poškozené směnky její účinnosti, ale také převedení vlastností na odlišnou listinu. Soudy při

procesu umoření směnky postupují podle úpravy obsažené v ustanoveních § 303 až 315 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Tato řízení se zahajují návrhem, který musí vedle obecných náležitostí obsahovat také další skutečnosti prokazující příslušné právo. Krom toho by měl být přiložen i opis směnky. Dále je vhodné, aby navrhovatel směnku označil výstavcem a zavázanými osobami, popřípadě údaji, které ji nezaměnitelně identifikují.

Pokud soud zjistí, že směnka, o níž bylo zahájeno řízení, nebyla vystavena nebo, že ji nelze považovat za zničenou ani ztracenou, návrh zamítne. V opačném případě vydá rozhodnutí (umořovací edikt) s výzvou, aby se osoba, která má směnku k dispozici, přihlásila do dvou měsíců od vydání usnesení u soudu, který jej vydal, a listinu předložila, nebo aby podala proti návrhu námitky. Současně soud zakáže, aby podle umořovaných listin bylo placeno.

Po uplynutí dvouměsíční lhůty je navrhovatel oprávněn podat návrh, kterým navrhne prohlášení směnky za umořenou. Jestliže nebudou námitky podány nebo nebudou relevantní, soud vydá usnesení o umoření směnky, proti kterému se však lze odvolat. Jestliže navrhovatel není aktivní a návrh na prohlášení směnky za umořenou soud nepodá, a to ve lhůtě jednoho měsíce do konce dvouměsíční lhůty, soud řízení zastaví.

V případě, že usnesení o umoření směnky nabude právní moci, nahrazuje umořenou listinu a samotné usnesení se stává nositelem práv ze směnky a navrhovatel se tímto usnesením legitimuje vůči směnečným dlužníkům. To platí pouze do té doby, dokud osoba, která je podle listiny zavázána, nevydá za ni oprávněnému náhradní listinu.

Na základě usnesení o umoření směnky lze podat návrh na vydání směnečného platebního rozkazu. V případě vydání směnečného platebního rozkazu na základě „usnesení o umoření“ vydaného bez předložení alespoň kopie směnky se dlužník nemůže bránit námitkou padělání směnky, námitkou pravosti a jiných vad podpisu, neboť takovéto námitky nemohou být následně prokázány znaleckým posudkem.

(Ondřejová, 2008)

3. 11. 2 Vymáhání směnek v soudním řízení

Je samozřejmé, že ochrany práv věřitele ze směnky vůči dlužníkům se lze domáhat v soudním řízení, a to na základě podané žaloby. Obvyklým nástrojem urychleného rozhodnutí o směnečných nárocích je směnečný platební rozkaz. Pro spory ze směnek v řízení o vydání směnečného platebního rozkazu jsou věcně příslušné krajské soudy.

Místně příslušným soudem je podle § 84 OSŘ obecný soud žalovaného, proti němuž návrh směřuje. Vedle místně příslušného soudu, je k řízení dle § 87/1e OSŘ příslušný také soud, v jehož obvodu se nachází platební místo směnky. Věřitel ze směnky si tak může zvolit, u kterého z těchto dvou místně příslušných soudů podán návrh na vydání směnečného platebního rozkazu.

Důvodem pro vydání směnečného platebního rozkazu je žaloba, pro kterou platí zpravidla stejné zásady jako pro ostatní návrhy na zahájení řízení. Tyto požadavky vyplývají z ustanovení § 41, 42 a 79 OSŘ. Směnečným platebním rozkazem uloží soud žalovanému, aby zaplatil žalovanou částku (směnečný peníz), šestiprocentní směnečný úrok ode dne splatnosti směnky, útraty protestu a podaných zpráv, ostatní útraty (náklady na cestovné, poštovné aj.) a odměnu ve výši 1/3 procenta směnečného peníze, jakož náklady řízení do 15 dnů od jeho doručení. Směnečný platební rozkaz musí být doručen do vlastních rukou bez možnosti doručení fikcí. (Kovařík, 2011)

Žalovaný je oprávněn podat námitky do 15 dnů od doručení směnečného platebního rozkazu. Námitky nikdy nevedou ke zrušení vydaného směnečného platebního rozkazu, jen brání tomu, aby nabyl účinků pravomocného rozsudku. Z obsahového hlediska je nutné, aby žalovaný námitky odůvodnil, tedy sdělil soudu důvody, které jej vedou k tomu, že odmítá plnit podle směnečného platebního rozkazu. Jestliže nejsou proti směnečnému platebnímu rozkazu podány námitky, platební rozkaz nabude uplynutím patnáctého dne od jeho doručení účinků pravomocného rozsudku podle ustanovení § 175 odst. 3 OSŘ a je bez dalšího vykonatelným titulem. (Kovařík, 2000)

Včasné podanými a odůvodněnými námitkami se směnečný platební rozkaz neruší, ale dochází k dalšímu projednání, ve kterém je již rozhodováno rozsudkem, tím může soud původní směnečný platební rozkaz ponechat v platnosti, zrušit, nebo zrušit částečně. O ponechání směnečného platebního rozkazu v platnosti nebo o jeho zrušení rozhodne soud rozsudkem, proti kterému se lze odvolat. Námitky, které jsou opožděné, neodůvodněné nebo podané neoprávněnou osobou, soud odmítne usnesením. Jestliže jsou podány dodatečné námitky v době, kdy již byli účastníci předvoláni k projednání námitek, jež byly uplatněny včas, soud k těmto námitkám nebude vůbec přihlížet. (Kovařík, 2011)

4. Metodika

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat institut směnky z právního a z účetního hlediska. Mezi dílčí cíle patří nejen srozumitelný výklad dané problematiky, ale i analýza konkrétních případů, v nichž byla směnka použita v obchodní praxi.

Práce je složena z teoretické a praktické části, přičemž praktickou část tvoří tři části - aplikace směnek z účetního, daňového a právního hlediska.

Výklad, který je uveden v přehledu řešené problematiky jsem zpracovala na základě informací získaných z právních publikací od řady autorů, velmi důležitým zdrojem pro mě byly odborné články z recenzovaného časopisu Bulletinu Advokacie. Značnou pozornost jsem musela zaměřit i na studium jednotlivých ustanovení zákona č. 191/1950 Sb., směnečného a šekového, ve znění pozdějších předpisů, dále zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a v neposlední řadě zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Krom toho bylo nutné prostudovat další právní předpisy, a to zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Pro získání údajů sloužících jako podklad ke zpracování praktické části byla stěžejně využita metoda nestrukturovaného rozhovoru, tj. metoda, při které se otázky pokládají zcela volně. Je však důležité, aby tazatel kladl takové dotazy, které vedou k obdržení kvalitních informací.

Prostřednictvím metody analýzy spisové dokumentace ke konkrétním případům byly získány sekundární informace. Zabývala jsem se tedy rozsudky soudů a účetními závěrkami vybraných obchodních společností. Veškeré informace jsem následně zpracovala ve formě popisu směnečných procesů a vztahů mezi jednotlivými účastníky.

Metodika byla zvolena takovým způsobem, aby jednoznačně vedla ke splnění hlavního cíle diplomové práce.

Jednotlivé postupy:

Studium odborné literatury, příslušné judikatury a dalších právních předpisů.

Charakteristika institutu směnky a definování základních pojmů.

Analýza základních druhů směnek uplatňovaných v českém právu.

Posouzení směnky z účetního hlediska.

Posouzení směnky z daňového hlediska.

Rozbor směnky z pohledu aktuální směnečné praxe.

Zhodnocení využitelnosti institutu směnky a uvedení výsledků výzkumu.

5. Směnky z účetního hlediska

5. 1. Vymezení směnky

Ryneš (2015, s. 162) tvrdí, že „účetnictví posuzuje směnku podle účelu, ke kterému byla směnka vystavena a jaký záměr se vystavením směnky sledoval.“ Z hlediska těchto dvou kritérií, lze směnky obecně klasifikovat na směnky vydané v souvislosti s řešením pohledávko-závazkových vztahů (platebních vztahů z běžné provozní a obchodní činnosti) a na směnky nakoupené jako cenný papír (k uložení volných peněžních prostředků, spekulaci).

Směnka v souvislosti s řešením pohledávko-závazkových vztahů:

- směnka k inkasu (u věřitele),
- směnka k úhradě (u dlužníka, závazek s dobou splatnosti do 1 roku),
- dlouhodobá směnka k úhradě (závazek s dobou splatnosti delší než 1 rok).
- směnka zajišťující pohledávku za odběratelem.

Směnka jako nakoupený cenný papír:

- dluhový cenný papír držený do splatnosti – směnka nakoupená za účelem držby do doby splatnosti, po delší dobu delší než 1 rok,
- dluhový cenný papír držený do splatnosti – směnka pořízená se záměrem držby do splatnosti, po dobu 1 rok a kratší,
- dluhový cenný papír k obchodování – směnka nakoupená za účelem držby po dobu 1 rok a kratší, určená k prodeji před dobou splatnosti,
- jiný dlouhodobý finanční majetek – směnka nakoupená za účelem držby po delší dobu než 1 rok, určená k prodeji před splatností. (Štohl, 2012)

Z účetního pohledu je vhodné směnky klasifikovat i tímto způsobem:

- směnky, které jsou platebním prostředkem vykázaným v aktivech dodavatele,
- směnky, které jsou platebním prostředkem zachyceným v pasivech odběratele,
- zajišťovací směnky zachycené na podrozvahových účtech,
- směnky, které jsou prostředkem získání zdrojů financování účetní jednotky (zachyceny v pasivech),
- směnky, které jsou formou investování, financování jiné účetní jednotky (zachyceny v aktivech).

(Jindrová, Procházková, & Strakošová, 2015)

5. 2 Oceňování směnek

Směnky k inkasu či směnky k úhradě se zaúčtují v okamžiku jejich pořízení v pořizovací ceně, kterou rozumíme hodnotu pohledávky (závazku), které směnka nahradila. Vystavené směnky zůstávají v pořizovací ceně také k rozvahovému dni, neboť u nich nedochází k žádnému přecenění v průběhu účetního období. Hodnota směnky k inkasu se však zvyšuje o alikvotní úrokový výnos na analytickém účtu. Tento výnos se účtuje v časové souvislosti a zjistí se jako rozdíl mezi směnečnou sumou a pořizovací cenou.

Zajišťovací směnky se zachycují v podrozvahové evidenci, a to ve směnečné sumě, ve které jsou také vykázány v příloze k účetní závěrce.

Směnky nakoupené za účelem obchodování, směnky držené do splatnosti či realizovatelné směnky se oceňují v době jejich pořízení pořizovací cenou dle ZU § 25 odst. 1 písm. f).

Ostatní směnky nakoupené a oceněné ke dni pořízení cenou pořizovací je možné k rozvahovému dni přecenit na reálnou hodnotu. Problematické však je nalézt spolehlivý trh směnek, podle něhož bychom byli schopni vyjádřit takovéto reálné ocenění směnky k rozvahovému dni. Jestliže by však účetní jednotka stanovila k rozvahovému dni reálnou hodnotu, bude rozdíl mezi cenou pořízení včetně alikvotního úrokového výnosu a reálnou hodnotou vyúčtován na vrub nebo ve prospěch účtu 414 – *Oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků* a souvztažně se opraví hodnota směnky prostřednictvím účtu analytického. V případě, že zůstane směnka k rozvahovému dni oceněna v pořizovací ceně, je nezbytné účtovat o alikvotním výnosu jako o rozdílu mezi směnečnou hodnotou a cenou pořízení, a to v časové souvislosti s dobou do splatnosti. (Ryneš, 2015)

5. 3 Účtování směnek

Základní postup účtování směnek je upraven v ČÚS č. 008 Operace s cennými papíry a podíly, jehož cílem je dosáhnout souladu při používání účetních metod účetními jednotkami.

Akcept pohledávky směnkou

Úhradu pohledávky směnkou prokazuje účetní jednotka vnitřním účetním dokladem. Snížení pohledávky zaúčtuje účetní jednotka na stranu D účtu 311 – *Pohledávky*, či

jiného účtu pohledávek a zároveň účtuje o přírůstku dluhového cenného papíru na stranu MD účtu 312 - *Směnky k inkasu*, popř. 256 - *Dluhové cenné papíry se splatností do 1 roku držené do splatnosti*. (Líbal, 2012)

Zde zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví v podstatě neřeší k jakému účtu se přiklonit. Já preferuji použití účtu 312, neboť je zřejmé, že při účtování se musíme dále řídit Vyhláškou č. 500/2002 Sb., a Českými účetními standardy pro podnikatele. Účtování s cennými papíry a podíly upravuje ČÚS č. 008 Operace s cennými papíry a podíly, který v bodě 2. 1. 2. v části *Směnky jako platební prostředky* uvádí: „*Pořizovací cenou tohoto cenného papíru u věřitele je hodnota pohledávky. Hodnota cenného papíru se zvyšuje o alikvotní úrokový výnos. U dlužníka se o těchto směnkách účtuje na příslušných účtech účtových skupin 32 - Závazky (krátkodobé) a 47 - Dlouhodobé závazky. Při eskontu směnky bankou se směnka převede na příslušný účet účtové skupiny 31 - Pohledávky (krátkodobé i dlouhodobé) v ocenění směnečnou sumou (jmenovitou hodnotou), vzniklý rozdíl bude zaúčtován ve věcné a časové souvislosti ve prospěch výnosů.*“ Z uvedeného plyne, že účetní předpisy nám nenavrhují přeúčtování na účet 256. Domnívám se tedy, že je více vhodné používání účtů 311, 312 a 313 (pro eskont směnek).

Líbal (2012) dále doporučuje zaúčtovat nabíhající úrokový výnos jako zvýšení úrokového výnosu na stranu D účtu 662 – *Výnosové úroky (666 - Výnosy z krátkodobého finančního majetku)* souvztažně se zvýšením hodnoty dluhového cenného papíru na stranu MD.

Proplacení směnky dlužníkem bude zaúčtováno jako nárůst peněžních prostředků na stranu MD účtu 211 - *Peněžní prostředky v pokladně (221 – Peněžní prostředky na účtu)* a zároveň jako úbytek dluhového cenného papíru.

Uhrazení závazku směnkou

Také úhradu závazku směnkou prokazuje účetní jednotka vnitřním účetním dokladem. Tento účetní případ zaúčtuje jako úbytek závazku na stranu MD účtu 321 - *Závazky*, nebo jiného závazkového účtu souvztažně se zvýšením závazku na stranu D účtu 322 - *Směnky k úhradě (478 – Dlouhodobé směnky k úhradě)*.

Rozdíl mezi jmenovitou hodnotou závazku a jmenovitou hodnotou směnky zaúčtuje účetní jednotka jako zvýšení směnečného závazku na stranu D účtu 322 a souvztažně

jako přírůstek nákladů na stranu MD účtu 562 – *Nákladové úroky*. Jestliže je nezbytné vzniklý úrok časově rozlišit, použije účet 381 – *Náklady příštích období*.

Uhrazení směnky bude zaúčtováno jako úbytek peněžních prostředků, a to účetním zápisem na stranu D účtu 211 - *Peněžní prostředky v pokladně* (221- *Peněžní prostředky na účtu*) souvztažně s účtem 322 na stranu MD. (Líbal, 2012)

Aplikační příklad

Společnost AAA, a.s., vystavila fakturu za poskytnuté služby v hodnotě 300 000 Kč. Odběratelem těchto služeb je společnost BBB, v. o. s., která k úhradě faktury použije směnku, neboť akceptovala vydanou směnku společností CCC, a. s., znějící na částku 312 000 Kč. Datum vystavení směnky je 1. 5. 2015, datum splatnosti je 1. 7. 2015.

Tabulka 1: Účtování směnek k inkasu v účetním deníku

ÚČETNÍ PŘÍPAD	KČ	MD	D
1. FAV ze dne 28. 4. za poskytnutí služeb	300 000,-	311	602
2. VÚD 1. 5. úhrada pohledávky za odběratelem směnkou	300 000,-	312.1	311
3. VÚD 1. 6. alikvotní úrokový výnos ze směnky	6 000,-	312.2	662
4. VÚD 1. 7. alikvotní úrokový výnos ze směnky	6 000,-	312.2	662
5. PPD 1. 7. proplacení směnky v hotovosti	300 000,- 12 000,-	211 211	312.1 312.2

Zdroj: vlastní tvorba

Aplikační příklad

Společnost BBB, v. o. s., uhradila dne 1. 5. 2015 společnosti AAA, a. s., směnkou splatný závazek za poskytnuté služby ve výši 300 000 Kč. Datum splatnosti směnky ve směnečné sumě 312 000 Kč je k 1. 7. 2015.

Tabulka 2: Účtování směnky k úhradě v účetním deníku

ÚČETNÍ PŘÍPAD	KČ	MD	D
1. FAP ze dne 28. 4. za poskytnutí služeb	300 000,-	518	321
2. VÚD 1. 5. úhrada závazku vůči dodavateli směnkou	300 000,-	321	322.1
3. VÚD 1. 6. úrokový náklad	12 000,-	562	322.2
4. VPD 1. 7. proplacení směnky v hotovosti	300 000,- 12 000,-	322.1 322.2	211 211

Zdroj: vlastní tvorba

Tabulka 3: Účtování směnek v účetním deníku

ÚČETNÍ PŘÍPAD	KČ	AAA,a.s.		BBB, v.o.s .		CCC, s.r.o.	
		MD	D	MD	D	MD	D
1. FA: AAA, a.s. poskytla služby společnosti BBB, v.o.s. cena bez daně DPH Celkem	300 000,- 63 000,- 363 000,-		602 343	518 343		321	
2. VÚD: BBB, v.o.s. akceptovala směnku od dodavatele CCC, a.s. (směnečná suma 393 000)	363 000,- 30 000,-	312.1 312.2	311 662	321 562	322.1 322.2		
3. FA: CCC, s.r.o. prodala materiál společnosti AAA, a.s. cena bez daně DPH Celkem	400 000,- 84 000,- 484 000,-	111 343				311	642 343
4. VÚD: společnost AAA, a.s. převedla rubropisem směnku získanou od spol. BBB, v.o.s na společ. CCC, s.r.o. směnečná suma diskont rozdíl	393 000,- 16 000,- 377 000,-		312			312	662 311
5. VBÚ: AAA, a.s. uhradila zbývající částku na bankovní účet společnosti CCC, s.r.o.	107 000,-	321	221			221	311
6. VBÚ: v den splatnosti zaplatila spol. BBB v.o.s. směnku spol. CCC, s.r.o.	393 000,-			322	221	221	312

Zdroj: vlastní tvorba

5. 4 Prodej směnek

Z hlediska způsobu zaúčtování směnek k okamžiku jejich vystavení nebo pořízení můžeme účtovat o jejich prodeji následujícími způsoby:

Prodej nakupovaných směnek se zaúčtuje na stranu D účtu 661 – *Tržby z prodeje cenných papírů a podílů* se souvztažným zápisem na stranu MD účtu pohledávek nebo finančního účtu.

Při prodeji ostatních směnek, u nichž se v předchozích obdobích účtovalo o změnách reálné hodnoty na účtu 414 – *Oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků*, nejdříve odúčtujeme rozdíl mezi reálnou cenou a pořizovací cenou z účtu 414. Zároveň s proúčtováním výnosu z prodeje zaúčtujeme pořizovací ceny včetně úrokového výnosu za dobu držby prodávaných směnek na stranu MD účtu 561 – *Prodané cenné papíry a podíly* se souvztažným zápisem na stranu D účtu cenných papírů, na nichž byly směnky zachyceny.

Nakoupené směnky držené do splatnosti je nutné v okamžiku jejich prodeje vyúčtovat na nákladový účet 561, a to v pořizovací ceně.

Směnky k inkasu se při jejich postoupení vypořádají obvyklým způsobem jako při postupování ostatních pohledávek, tedy hodnota z účtu dluhových cenných papírů bude vyúčtována na účet 546 – *Odpisy pohledávek* a výnos z postoupení se zaúčtuje na účet 646 – *Výnosy z odepsaných pohledávek*. (Ryneš, 2015)

Eskont směnek

Aby účetní jednotka získala peněžní prostředky, je oprávněna postoupit směnku bance před lhůtou její splatnosti, na níž je uvedena jako směnečný věřitel. Banka si při odkupu sráží určitý diskont (úrok) za dobu ode dne eskontu do dne splatnosti směnky.

V okamžiku, kdy věřitel postoupí směnku bance, se ocenění na účtu 256 - *Dluhové cenné papíry se splatností do 1 roku držené do splatnosti* přeúčtuje na účet 313 - *Pohledávky za eskontované cenné papíry*. Na účtu 313 je zachycena celá nominální hodnota směnky a rozdíl mezi hodnotou účtu 256 a směnečnou sumou na účtu 313 bude zaúčtován ve věcné a časové souvislosti, a to ve prospěch výnosů s případným použitím časového rozlišení účtu 384 – *Výnosy příštích období*. Eskontní úvěr je poté vyúčtován na účtu 232 – *Eskontní úvěry* ve výši směnečné částky a rozdíl mezi poskytnutými peněžními prostředky a směnečnou sumou se za pomoci účtu

časového rozlišení 381 – *Náklady příštích období* zaúčtuje jako nákladový úrok. Do doby splacení eskontované směnky dlužníkem zůstává v platnosti i závazek směnečného věřitele vůči bance.

Uhrazení směnky dlužníkem se na základě oznámení banky účtuje u příjemce eskontního úvěru jako snížení pohledávky na účtu 313 a zároveň na vrub účtu 232 jako snížení závazku vůči bance.

V případě, že směnečný dlužník neproplatí směnku, banka bude inkasovat dlužnou částku z účtu směnečného věřitele a vrátí mu neuhrazenou směnku k inkasu. Tato účetní operace se účtuje na stejných účtech jako eskont a poskytnutí úvěru, ale na opačných stranách těchto účtů. (Březinová & Munzar, 2009)

Od 1. 1. 2014 je úprava úvěrů zakotvena v ustanoveních § 2395 až 2400 O. Z. Další nezbytnou úpravu poskytují účetní předpisy zejména v ustanoveních § 24 - 27 ZU, dále § 12 a 60 prováděcí vyhlášky č. 500/2002 Sb., a samozřejmě také v ČÚS č. 006, č. 008, č. 016 a č. 017.

Aplikační příklad

Společnost AAA, a.s., přijala dne 1. 5. 2015 směnku splatnou za 12 měsíců se směnečnou sumou 312 000 Kč od odběratele jako úhradu své pohledávky za zboží ve jmenovité hodnotě 300 000 Kč. Společnost AAA, a.s. směnku dne 1. 7. 2015 postupuje bance, která ji poskytne eskontní úvěr ve výši 301 200 Kč se splatností 1. 5. 2016.

Tabulka 4: Účtování eskontu směnky v účetním deníku

ÚČETNÍ PŘÍPAD	KČ	MD	D
1. VÚD 1. 5. úhrada pohledávky směnkou	300 000,-	312.1	311
2. VÚD 1. 7. alikvotní úrokový výnos ze směnky	2 000,-	312.2	662
3. VÚD 1. 7. směnka postoupena k eskontu:			
jmenovitá hodnota směnky	312 000,-	313	
ocenění směnky	302 000,-		312
rozdíl	10 000,-		384
4. VBÚ 1. 7. poskytnutí eskontního úvěru			
jmenovitá hodnota úvěru	312 000,-		261
úvěr připsán na účet	301 200,-	221	
rozdíl	10 800,-	381	
5. VÚÚ 1. 7. vyúčtování eskontního úvěru	312 000,-	261	232
6. VÚD 31. 12. alikvotní úrokový výnos ze směnky	6 000,-	384	662-
7. VÚD 31. 12. podíl úroků z úvěru běžného účetního období	6 480,-	562	381

Zdroj: vlastní tvorba

6. Daňové hledisko směnek

6. 1 Zdanění směnek

Obecně je pro zdanění příjmů z prodeje směnek rozhodující, zda tyto příjmy plynou fyzické či právnické osobě.

Příjmy z držení směnek představují pro fyzické osoby kapitálové příjmy, které jsou definovány v § 8 odst. 1 písm. h) ZDP jako úrokové a jiné výnosy z držby směnek (např. diskont z částky směnky a úrok ze směnečné sumy). Tyto příjmy nesnížené o výdaje představují dílčí základ daně a nevstupují do vyměřovacího základu u žádného z obou povinných pojištění.

Z ustanovení ZDP v § 4 odst. w) vyplývá pro fyzické osoby osvobození z příjmů z prodeje cenných papírů, tudíž i směnek při splnění časového testu, to znamená, přesáhne - li doba mezi nabytím a úplatným převodem směnek dobu tří let. Je třeba upozornit na to, že osvobození se netýká směnek, které byly zahrnuty v obchodním rejstříku, stejně jako tomu bylo u zdanění příjmů z prodeje depozitních směnek.

Prodej směnek, jež byly zahrnuty v obchodním majetku (tj. u fyzické osoby, která ho určila jako obchodní majetek, u právnické osoby vždy) je upraven v ZDP v § 24 odst. 2, písm. ze), ze kterého plyne, že daňovým nákladem je pořizovací cena směnky ke dni jejího prodeje, a to jen do výše příjmů z jejího prodeje.

Výnosy a náklady z držby směnek, jak bylo uvedeno v části týkající se účtování směnek, jsou promítnuty do alikvotního úrokového výnosu (popřípadě alikvotního nákladu) a vstupují do základu daně z příjmů ve věcné a časové souvislosti.

6. 2 Zdanění depozitních směnek

Depozitní směnka je druhem směnky, kterou vystavuje banka klientovi, který v bance složí směnečnou sumu sníženou o diskont. Touto směnkou se banka zaváže vyplatit držiteli směnky celou směnečnou sumu, a to v pevně stanovený termín. Klient se tak stává věřitelem banky a jeho pohledávka je zajištěna právě touto depozitní směnkou.

Příjmy z držby depozitních směnek podléhaly do roku 2001 zdanění 15 % srážkovou daní. Depozitní směnka tak představovala pro všechny právnické a podnikající fyzické osoby daňově výhodnou formu uložení finančního kapitálu. Od 1. 1. 2001 se zdanění

příjmů z držení depozitních směnek změnilo, zároveň je nutné dodat, že se jedná o poslední změnu, která zdanění depozitních směnek do současné doby ovlivnila.

Cílem zákonodárců bylo odstranit toto nesprávné zdaňování depozitních směnek, které je zvýhodňovalo oproti ostatním druhům cenných papírů.¹⁰ Sazba srážkové daně zůstala po novele daňového zákona zachována. Změna nastala u depozitních směnek zařazených do obchodního majetku, neboť zde sražená daň již není daní konečnou, ale pouze zálohou, která se v okamžiku daňového přiznání započítává na celkovou daňovou povinnost. Tato skutečnost plyne ze ZDP, který stanovuje, že pokud příjmy a jiné výnosy z držby směnky vystavené bankou k zajištění pohledávky vzniklé z vkladu věřitele plynou ze zdrojů na území České republiky a poplatník uvedený v § 2 odst. 2 je má zahrnutý v obchodním majetku (§ 4 odst. 4), jsou nesnížené o výdaje dílčím základem daně a sražená daň se započte na celkovou daňovou povinnost v daňovém přiznání (§ 36 odst. 6). (Glaba & Doležalová, 2012)

¹⁰) Ostatní cenné papíry jsou nezávisle na sražené dani zahrnutý do daňového přiznání a podléhají klasické dani z příjmů.

Aplikační příklad

Banka se dohodla se svým klientem, že k 1. 7. 2013 volný zůstatek jeho bankovního účtu 1 000 000 Kč úročený 0,8 % p.a. převede na depozitní směnku s úrokovou doložkou 2 % p.a. splatnou 31. 12. 2014. Daň z příjmu činí 15%.

Tabulka 5: Účtování a zdanění depozitní směnky (CP) u právnické osoby

DATUM	ÚČETNÍ PŘÍPAD	KČ	MD	D
1. 7. 2013	1. Pořízení depozitní směnky za volný zůstatek na účtu	1. 000 000,-	065.1	221
31. 12. 2013	2. Časově rozlišené úroky na rok 2013	10 000,-	065.2.	665
	3. Časově rozlišené úroky na rok 2014	20 000,-	065.2	665
	4. Inkaso směnky:			
31. 12. 2014	a) pořizovací cena směnky	1 000 000,-	221	065.1
	b) směnečný úrok po zdanění	25 500,-	221	065.2
	c) daň z příjmu	4 500,-	341	065.2

Zdroj: vlastní tvorba

Legenda k aplikačním příkladům

Účetní doklady

- FAP** - faktura přijatá
- FAV** - faktura vystavená
- PPD** - příjmový pokladní doklad
- VBÚ** – výpis z bankovního účtu
- VÚD** – vnitřní účetní doklad
- VÚÚ** – výpis z úvěrového účtu

Použité účty

- 065** - Dluhové cenné papíry držené do splatnosti
- 111** - Pořízení materiálu
- 211** - Peněžní prostředky v pokladně
- 221** – Peněžní prostředky na účtech
- 232** – Eskontní úvěry
- 256** - Dluhové cenné papíry se splatností do 1 roku držené do splatnosti
- 311** – Pohledávky
- 312** – Směnky k inkasu
- 313** – Pohledávky za eskontované cenné papíry
- 321** – Závazky
- 322** – Směnky k úhradě
- 341** - Daň z příjmů
- 343** - Daň z přidané hodnoty
- 381** - Náklady příštích období
- 384** - Výnosy příštích období
- 478** – Dlouhodobé směnky k úhradě
- 518** - Ostatní služby
- 562** – Nákladové úroky
- 602** – Tržby z prodeje služeb
- 642** - Tržby z prodeje materiálu
- 662** – Výnosové úroky
- 665** - Výnosy z dlouhodobého finančního majetku

7. Aplikace směnky v podnikatelské praxi

V této kapitole je popsáno užití institutu směnky na čtyřech konkrétních případech, k nimž došlo v obchodní praxi v naší republice. Současně je v této části naznačen průběh směnečného soudního řízení a uveden způsob vymáhání směnečné sumy včetně problematiky uplatňování námitek.

V přílohové části této diplomové práce jsou zobrazeny účetní výkazy (rozvaha, výkaz zisku a ztráty a příloha k účetní závěrce) týkající se prvního stěžejního případu. Tyto účetní záznamy jsou zcela nezbytné pro absolutní pochopení podstaty uvedeného sporu.

Pro zachování anonymity jsou skutečné firmy obchodních společností nahrazeny firmami fiktivními a jména fyzických osob jsou uvedena ve formě monogramu.

7. 1 Podnikatelská činnost obchodních společností

V prvním případě je uvedena společnost ABC s. r. o., která je zapsána v obchodním rejstříku od roku 1992. Hlavní činnost této společnosti spočívá v komplexní údržbě zahradních ploch a péče, a to na základě výběrových řízení. Společnost dále poskytuje poradenskou činnost a zajišťuje odborné školení s motorovými pilami.

Ve druhém sporu vystupuje společnost DEF s. r. o., která je zapsána v obchodním rejstříku již od roku 1997. Předmětem podnikání této společnosti je pronájem movitých a nemovitých věcí a dále nákup zboží za účelem jeho následného prodeje. Tato společnost institut směnky používá pravidelně ve vztazích se svými dlouhodobými odběrateli, kteří zakoupené zboží nehradí v hotovosti.

V předposledním směnečném případě vystupuje jako žalobce zahraniční společnost ABC Ltd., která se zabývá vývojem elektronického obchodování a jeho následnou implementací po celém světě.

Také v posledním soudním řízení je účastníkem zahraniční společnost s obchodním názvem DEF, S. A., jež poskytuje poradenství v oblasti obchodu a služeb. Dalším předmětem činnosti je nákup zboží za účelem jeho následného prodeje.

7. 2 Příklad č. 1

V prvním případě vystupuje společnost ABC s.r.o. a pan AB, který je fyzickou osobou - nepodnikatelem. Dne 12. 9. 2012 poskytla společnost panu AB v hotovosti půjčku znějící na částku 1.000.000 Kč. Téhož dne byla vystavěna směnka, která sloužila jako potvrzení o poskytnuté půjčce a směnečná suma představovala jistinu spolu s dohodnutými úroky v částce 144.000 Kč. Dne 12. 3. 2013 došlo k dalšímu ujednání o půjčce ve výši 1.400.000 Kč, která byla kryta další směnkou ve výši jistiny a smluvených úroků 154.000 Kč. V obou situacích byl tedy institut směnky využit jako zajišťovací prostředek.

Dne 4. 2. 2014 byla podána žalobcem (společností ABC s.r.o.) žaloba o zaplacení dlužné částky s příslušenstvím s návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu ke krajskému soudu podle sídla dlužníka. Žalobce rovněž soudu předložil v prvopise dvě směnky, které splňovaly veškeré formální náležitosti. Soud následně rozhodl bez nařízení jednání a vydal směnečný platební rozkaz, kterým vyhověl žalobci a uložil žalovanému, aby do 15 dnů ode dne doručení směnečného platebního rozkazu zaplatil žalobci směnečný peníz ve výši 2.698.000 Kč, 6% úrok p.a. z částky 1.144.000 Kč od 13. 5. 2013 do zaplacení a z částky 1.554.000 Kč od 4. 6. 2013 do zaplacení a dále směnečnou odměnu 8.933,33 Kč a náhradu nákladů řízení 194.338 Kč.

Shora uvedený směnečný platební rozkaz byl následně zrušen, neboť žalovaný ve včas podaných námitkách navrhl jeho zrušení s tím, že obě žalobcem uplatněné pohledávky byly vystaveny v souvislosti se dvěma půjčkami, které mu žalobce poskytl, avšak byly v postupných platbách zcela zaplaceny.

Vzhledem k tomu, že postupnému uhrazení směnečných sum byli přítomni svědci, spokojil se žalovaný s ujištěním žalobce, že obě směnky skartoval a jsou tedy mezi sebou vyrovnání. Z tohoto důvodu žalovaný již dále otázku směnek neřešil. Uhrazení zmíněných směnek svědčí i Příloha k účetní závěrce za rok 2013,¹¹ ve které je uvedeno, že obchodní společnosti ABC s.r.o. nemá žádné pohledávky po lhůtě splatnosti.

K této námitce žalobce uvedl, že účetní výkazy zpracovává ve zjednodušeném rozsahu a proto se v nich pohledávky objevují kumulovaně. Dále tvrdil, že splatnost uplatněných směnek byla kratší než jeden rok, proto dlužnou položku vedl na účtu 315 - Jiné pohledávky. Obě směnky měly dle jeho tvrzení platební charakter. Žalobce

¹¹ viz přílohová část diplomové práce

také namítal, že pokud by byl dluh honorován v hotovostních splátkách, měl by být žalovaný schopen předložit jako důkaz výdajový, popř. příjmový pokladní doklad, jejichž vystavování je povinností žalobce jako právnické osoby.

Tato skutková tvrzení uvedená žalobcem u soudu, hodnotil soud jako upřesnění předchozího tvrzení, k němuž byl žalobce soudem vyzván. Současně prostřednictvím svědeckých výpovědí měl soud za prokázané skutkové námitkové tvrzení žalovaného o tom, že obě směnky žalobci proplatil. Soud tedy shledal výpovědi dostatečně průkaznými, neboť ve vztahu k svědkům nebyly uvedeny žádné skutečnosti, jež by mohly prokazatelně vyvolat pochybnosti o jejich věrohodnosti. Krajský soud tedy shledal námitku žalovaného o proplacení dvou směnek za prokázanou.

7. 2. 1 Posouzení případu

Věrohodnost zjištění o zaplacení směnek ze svědeckých výpovědí byla umocněna zjištěním z Přílohy k ÚZ sestavené k rozvahovému dni 31. 12. 2013. V té žalobce uvádí, že neexistují neuhrazené pohledávky po lhůtě splatnosti. Soud však zjistil, že na směnkách byla splatnost vyznačena dny 12. 5. 2013 a 3. 6. 2013, z tohoto důvodu považují za zcela zřejmé, že při jejich neproplacení by nebylo možné tvrzení žalobce v Příloze k ÚZ k 31. 12. 2013 uvést!

Vyjádření žalobce, že pohledávky ze směnek jsou vedeny jako krátkodobé na účtu 315 - Jiné pohledávky předchozí tvrzení nevysvětluje, což soud zdůvodnil tím, že směnečné pohledávky mají být účtovány na účtu 312 - Směnky k inkasu, a pokud by šlo o směnky platební, jak tvrdil žalobce, musel by být důvod platby proúčtován oproti takto zaplacené pohledávce. Domnívám se, že v tomto případě žalobce nesprávně označil směnky za platební, neboť ty nahrazují pouze klasické pohledávky.¹² V tomto případě se však jedná o směnky, které plnily funkci zajišťovací, a o nichž se účtuje na podrozvahových účtech.

Není možné souhlasit ani s tím, že vzhledem k abstraktnímu charakteru směnky může tato sama o sobě v účetnictví právnické osoby sloužit jako doklad o poskytnutí půjčky. Jestliže totiž došlo k půjčkám v hotovosti, musel by být její výdaj uveden v pokladní knize, a to i tehdy, pokud byla hotovost vybrána z bankovního účtu. Tomu by musel odpovídat také doklad o příjmu získané hotovosti do pokladny a doklad o jejím výdaji z pokladny. Bez těchto dokladů, které dle tvrzení žalobce neexistují, není možné dojít

¹² Plní-li směnka platební funkci, pak sehrává úlohu platidla, kterým má být uhrazen peněžité závazek.

k jednoznačnému závěru, že hotovostní půjčka žalovanému prošla řádně účetnictvím žalobce, které k tomu nenavrhol žádný důkaz, byť k půjčce měly být předmětné směnky, podle jeho tvrzení, vystaveny jako platební. Výběr hotovosti z účtu žalobce sám o sobě vypovídá jen o tom, že se tak stalo, ale nikoliv o důvodu tohoto výběru, který musí mít odezvu právě v účetnictví!

Otázka původu půjčené hotovosti a kauzy směnečné smlouvy však nebyla předmětem námitkového zkoumání účetnictví žalobce. Zjištění o proplacení směnek učinil soud z jiných důkazů a z tvrzení v Příloze k ÚZ za rok 2013, které nebylo žalobcem v důsledku shora uvedeného vyvráceno.

7. 2. 2 Rozhodnutí Městského soudu v Praze

Vzhledem k tomu, že žalovaný prokázal své tvrzení o zaplacení uplatněných směnek věrohodným způsobem, rozhod soud ve smyslu ustanovení § 175 odst. 4 OSŘ o zrušení směnečného platebního rozkazu.

Žalobce je povinen uhradit žalovanému náhradu nákladů námitkového řízení 211.266 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku a dále uhradit náklady svědečného ve výši 48 Kč.

Směnečné řízení zatím nebylo skončeno, neboť žalobce se proti uvedenému rozhodnutí dne 24. 3. 2015 odvolal k Vrchnímu soudu v Praze.

7. 3 Případ č. 2

Mezi společnostmi DEF s. r. o. jako věřitelem a panem DE jako dlužníkem byla dne 16. 6. 2003 uzavřena směnečná smlouva, ve které bylo uvedeno, že věřitel poskytl dlužníkovi obchodní úvěr znějící na částku 1.400.000 Kč. Stejněho dne došlo k vystavení směnky, která sloužila jako prostředek k zajištění tohoto obchodního úvěru. Také v tomto případě byla tedy směnka využita jako zajišťovací institut.

Dne 7. 12. 2007 byla podána věřitelem žaloba o zaplacení částky 1.400.000 Kč spolu s 6% úrokem od 20. prosince 2004 do zaplacení a směnečné odměny ve výši 4.667 Kč ke krajskému soudu v Plzni.

Shora uvedenou žalobu krajský soud v Plzni dne 29. 9.2008 zamítl, neboť rozhodl o tom, že vlastní směnka, jejíž uhrazení se žalobce domáhá, je neplatná, protože její splatnost byla stanovena jen na část určitého dne.

Krajský soud také zdůraznil, že pokud má jít o směnku splatnou určitého dne, tj. o směnku fixní, může být doba splatnosti vymezena jen celým tímto dnem. Vymezení splatnosti směnky stanovením hodinového intervalu určitého dne by totiž v rozporu s aktuální právní úpravou vedlo ke zkrácení dlužníkovy práva uhradit směnku s takto určenou splatností během celého dne.

Dne 11. 5. 2010 se žalobce odvolal proti rozsudku krajského soudu k Vrchnímu soudu v Praze, který však rozsudek ze dne 29. 9. 2008 potvrdil. Vrchní soud přitakal soudu prvního stupně v závěru, podle něhož je vystavená směnka neplatná a odkázal na ustanovení čl. I. § 33 odst. 1 a 2 SŠZ.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, které bylo přípustné dle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ, namítajíc, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolatel nesouhlasil se závěrem soudů a trval na názoru, že posuzovaná listina je platnou směnkou. Dále namítal, že splatnost směnky byla stanovena na určitý den, tj. 20. 12. 2004, přičemž údaje uvedené u místa placení, není možné chápat jako údaj vztahující se ke splatnosti směnky, ale jako údaj, který vymezuje provozní hodiny v místě placení. Dovolatel také odkázal rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 3964/2007, a na názor publikovaný v díle: Kovařík Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, str. 120.

Pro tyto důvody dovolatel požadoval, aby Nejvyšší soud rozsudky předchozích soudů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným dle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu a přisuzoval napadenému rozhodnutí odvolacího soudu zásadní význam ve výkladu ustanovení čl. I. § 33 SŠZ.

7. 3. 1 Posouzení případu

Obecně je právní posouzení věci nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, která na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně použil.

Podle ustanovení čl. I. § SŠZ směnka vlastní obsahuje: označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;

bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu; údaj splatnosti; údaj místa, kde má být placeno; jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno; datum a místo vystavení směnky; podpis výstavce. (viz kapitola 2. 8 Náležitosti směnky)

Podle ustanovení čl. I. § 33 SŠZ směnka může být vystavena: na viděnou, na určitý čas po viděné, na určitý čas po datu vystavení, na určitý den. Směnky s jinou dobou splatnosti nebo se splatností postupnou jsou neplatné.

(viz kapitola 2. 9 Splatnost směnky)

Náležitostmi vlastní směnky z hlediska údaje její splatnosti se již Nejvyšší soud České republiky ve své rozhodovací činnosti zabýval. V rozsudku ze dne 30. března 2011, sp. zn. 29 Cdo 3361/2010 došel k závěru, že ustanovení čl. I. § 33 SŠZ, jež platí i pro vlastní směnku, taxativně určuje způsoby, jakými může být na směnce stanovena splatnost, přičemž směnky s jinou dobou splatnosti nebo se splatností postupnou výslovně prohlašuje za neplatné.

Pokud je doba splatnosti na směnce vyznačena způsobem, který požadavkům ustanovení čl. I. § 33 odst. 1 SŠZ neodpovídá, neznamená to, že by se k takovému údaji nepřihlíželo, ale existence takového údaje na směnce by byla důvodem její neplatnosti. Závěr odvolacího soudu, podle kterého právě tímto způsobem byla stanovena také splatnost směnky, jejíž úhrady se žalobce domáhá, však Nejvyšší soud nepovažuje za správný.

Z obsahu směnky vyplývá, že splatnost směnky byla jejím výstavcem určena uvedením konkrétního dne, tedy způsobem, který ustanovení čl. I. § 33 odst. 1 směnečného zákona výslovně připouští. Stanovisko Nejvyššího soudu nelze změnit ani tím, že v části, v níž je určeno platební místo směnky, je uveden časový údaj (od 9,00 do 16,00 hod), z jehož umístění na směnce (uvedený časový interval není součástí doložky o splatnosti směnky, ale bezprostředně navazuje na údaj platebního místa: Město, Ulice č. 1, I. patro, dv. č. 1) plyne, že účelem tohoto údaje nebylo omezit splatnost směnky jen na část konkrétního dne, nýbrž vymežit dobu, po kterou je možné předložit v platebním místě směnku k placení. Proto platnost směnky nemůže být ani z tohoto důvodu dotčena!

Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem není správné, zrušil Nejvyšší soud podle § 243b odst. 2 věty za středníkem a odst. 3 OSŘ rozsudek odvolacího soudu

a spolu s ním ze stejných důvodů i rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

7. 3. 2 Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky

V novém rozhodnutí soud prvního stupně znovu rozhodne i o nákladech řízení, včetně nákladů řízení dovolacího (§ 243d odst. 1 věta druhá OSŘ).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

7. 4 Příklad č. 3

Dne 4. 8. 2008 byla podána společností ABC, Ltd. žaloba u Krajského soudu v Českých Budějovicích, v níž se žalobce domáhal vydání směnečního platebního rozkazu, kterým by žalovanému, panu SP - fyzické osobě nepodnikající, bylo uloženo zaplatit žalobci směnečný peníz 234.061 Kč s příslušenstvím a směnečnou odměnu ve výši 780 Kč. Tato žaloba byla zdůvodněna tím, že dne 22. 11. 2007 vystavil žalovaný směnku na vlastní řad společnosti XXX, s.r.o., v níž se zavázal zaplatit 234.061 Kč dne 19. 2. 2008. Společnost XXX, s. r.o. rubopisovala směnku na společnost YYY, s. r. o., která ji následně rubopisovala na žalobce. Směnka nebyla při jejím předložení v platebním místě zaplacená.

Z tohoto důvodu vydal Krajský soud v Českých Budějovicích směnečný platební rozkaz, jímž žalovanému uložil do tří dnů¹³ od jeho doručení zaplatit směnečný peníz 234.061 Kč s 6 % úrokem od 19. 2. 2008 do uhrazení, směnečnou odměnu 780 Kč a náhradu nákladů řízení 60.094 Kč.

Žalovaný však proti tomuto platebnímu rozkazu podal včas námitky, ve kterých uvedl následující:

1. Směnka nebyla v platebním místě předložena k placení.
2. Směnka zajišťovala zaplacení zboží dle faktury č. 123 na částku 234.061 Kč, splatnou 19. 2. 2008. Tato suma byla dne 21. 12. 2007 dohodou o vzájemném započtení pohledávek snížena na 231.648 Kč.
3. Na dluh ze směnky zaplatil žalovaný v pěti dnech po částkách 20.000 Kč a zbývá doplatit pouze 130.000 Kč.

¹³ Podle tehdy účinné právní úpravy byla lhůta k plnění i podání námitek pouze třídní.

4. Společnost XXX, s. r. o. uzavřela s žalovaným rámcovou kupní smlouvu, která obsahuje rozhodčí doložku. Jelikož směnka byla vystavena jako zajišťovací, jedná se o spor z uvedené smlouvy a není dána pravomoc soudů.

5. Žalobce není aktivně legitimován, jelikož směnka nebyla indosována v souladu se SŠZ.

Soud zamítl usnesením z 6. 2. 2009 návrh žalovaného na zastavení řízení z důvodu nedostatku pravomoci soudu.

Žalobce potvrdil ve svém podání, že společnost XXX, s. r. o. uzavřela s žalovaným dohodu o započtení, kterou byla započtena pohledávka žalovaného znějící na částku 2.413 Kč. Tímto se snížila pohledávka zajištěná směnou na částku 231.648 Kč. Dále žalobce uvedl, že žalovaný uvedenými platbami nehradil směnku, ale zajištěnou pohledávku. K třetí námitce soud uvedl, že z výpisů z účtu žalovaného vyplývá, že společnosti XXX, s. r. o. byly skutečně zaslány uvedené částky. Druhou a třetí námitku shledal soud nepřijatelnou, protože se jedná o kauzální námitku, ve které se dovolává částečného zániku kauzálního vztahu k remitentovi, nikoliv k žalobci. Poslední námitka je neprojednatelná, neboť žalovaný neuvedl konkrétní důvod, proč nedošlo k indosanci směnky v souladu se zákonem.

Soud shledal veškeré námitky nedůvodnými a ponechal směnečný platební rozkaz v platnosti. Žalovaný však napadl rozsudek včas podaným odvoláním, ve kterém navrhl rozhodnutí změnit a směnečný platební rozkaz zrušit. Odvolání zdůvodnil tím, že nebyla dána pravomoc soudu k projednání věci s ohledem na rozhodčí doložku.

7. 4. 1 Posouzení případu

Soud prvního stupně po právu ponechal v platnosti směnečný platební rozkaz proti žalovanému o zaplacení směnečného peníze 231.648 Kč s příslušenstvím z této částky, což potvrzují následující skutečnosti.

V první řadě, žalovaný nebyl schopen předložit soudu smlouvu, ve které by byla obsažena rozhodčí doložka.

Dále námitka nepředložení směnky k placení je nedůvodná, neboť doručení žaloby žalovanému má účinky prezentace směnky v případě, nebyla - li směnka předložena k placení.

Tvrzení žalovaného, že zčásti směnku zaplatil, neodpovídá skutečnosti, neboť se jednalo o úhradu faktury za zboží, nikoliv platby na směnku. Zde je vhodné poukázat na rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 231/2006 z 23. 10. 2006, který byl publikován v časopise Obchodní právo č. 2 z r. 2007 na str. 28: „Zaplacení směnky a zaplacení dluhu, jehož splnění je směnkou zajištěno, jsou dva různé skutky. Namítá - li žalovaný proti směnečnému platebnímu rozkazu, že směnku zaplatil, avšak soud zjistí, že místo směnky byl zaplacen kauzální dluh zajištění předmětnou směnkou, není taková námitka důvodná. " Směnka tedy není subsidiárním a akcesorickým závazkem k závazku směnkou zajištěnému a tudíž na ni nelze aplikovat právní úpravu ručení nebo zástavního práva!

Co se týče kauzální námitky žalovaného, že v důsledku započtení je dluh znějící na částku 234.061 Kč nižší o 2.413 Kč, je tato námitka přípustná za předpokladu, že žalobce nabyl směnky vědomě ke škodě dlužníka. V tomto směru je nesprávný názor žalobce, že vědomé nabytí směnky ke škodě dlužníka musí být tvrzeno již v námitkách. Prokázání tvrzení, že při nabývání směnky jednal žalobce vědomě na škodu dlužníka, vytváří předpoklad pro úspěšné uplatnění námitky z vlastního vztahu k předchozímu majiteli směnky. Z těchto důvodů nepodléhá tato skutečnost zásadě obsažené v § 175 odst. 1 první větě OSŘ: „Tvrzení, že žalobce nabyl směnky ke škodě dlužníka a tvrzení o indosanci směnky s účinky obyčejného postupu, nemusejí být obsaženy již v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu." Z tohoto důvodu odvolací soud nadále zkoumal, zda žalobce věděl v okamžiku získání směnky, že dluh zajištěný směnkou je o 2.413 Kč nižší, než kolik činí výše směnečného peníze.

7. 4. 2 Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze

Vrchní soud potvrzuje rozsudek soudu prvního stupně v části, ve které byl ponechán v platnosti směnečný platební rozkaz ze dne 27. 11. 2008 v rozsahu směnečného peníze 231.648 Kč s 6 % úrokem z této částky od 19. 2. 2008 do zaplacení, směnečné odměny 772 Kč a náhrady nákladů řízení 60.094 Kč. Proti tomuto výroku rozsudku je přípustné dovolání k Nejvyššímu soudu.

Vrchní soud dále mění směnečný platební rozkaz tak, že se zrušuje v rozsahu směnečného peníze 2.413 Kč s 6 % úrokem z této částky od 19. 2. 2008 do zaplacení, směnečné odměny 8 Kč. Proti této části výroku rozsudku není přípustné dovolání k Nejvyššímu soudu.

Žalovaný je povinen zaplatit žalobci náhradu nákladů odvolacího řízení 51.120 Kč k rukám právního zástupce žalobce do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

7. 5 Příklad č. 4

Společnost DEF, S. A. podala dne 12. 12. 2008 žalobu ke Krajskému soudu v Českých Budějovicích, v níž se domáhala vydání směnečního platebního rozkazu, kterým by žalovaným, panu JR a paní LR - fyzickým osobám nepodnikajícím, bylo uloženo zaplatit žalobci směnečný peníz 3.500.000 Kč s příslušenstvím a směnečnou odměnu 11.666 Kč. Podaná žaloba byla odůvodněna tím, že dne 12. 10. 1995 vystavila společnost ZZZ, s. r. o. směnku cizí na řad Banky, a. s.; tuto směnku akceptovali oba žalovaní, kteří se zavázali uhradit směnečný peníz ve výši 11.364.799,31 Kč dne 29. 7. 2008 Banka, a. s. směnku rubopisovala na žalobce. Ačkoliv byla směnka splatná 29. 7. 2008, žalovaní na směnku ničeho nezaplatili.

Následně Krajský soud vydal platební rozkaz, jímž žalovanému uložil do tří dnů¹⁴ od jeho doručení zaplatit směnečný peníz 3.500.000 Kč s 6 % úrokem od 30. 7. 2008 do zaplacení, směnečnou odměnu 11.666 Kč a náhradu nákladů řízení 269.148 Kč.

Proti směnečnému platebnímu rozkazu podali oba žalovaní včas námitky, ve kterých první žalovaný uvedl:

1. Žalobce nemá aktivní legitimaci, neboť se nejedná o společnost založenou dle české legislativy.
2. Závazek ze směnky je promlčen, neboť dne 20. 7. 1998 byl na majetek žalovaného prohlášen konkurs, tudíž se jeho prohlášením staly splatnými nesplátné pohledávky.
3. Dohoda o vyplnění blankosměnky je absolutně neplatná, neboť podle ní je majitel oprávněn vyplnit blankosměnku vystavenou dne 12. 10. 1995 a akceptovanou dne 16. 10. 1995, žalovaná směnka však nebyla tohoto dne akceptovaná.
4. Směnka je neplatná z důvodu absence smluvního ujednání o jejím vyplnění, protože v době akceptace neexistovala dohoda o vyplnění blankosměnky.
5. Směnka je absolutně nepatná, neboť žalobce nemohl doplnit údaje do směnky podle Dohody z 16. 10. 1995.

Druhá žalovaná v námitkách proti platebnímu rozkazu uvedla:

¹⁴ Podle tehdy účinné právní úpravy byla lhůta k plnění i podání námitek pouze třídní.

1. Žalobce nemá procesní způsobilost, neboť se nejedná o společnost založenou dle českého práva.
2. V předtisku formuláře směnky je uvedeno „Kč“, ale ve směnečné sumě je uvedeno „korun“.
3. Směnka je neplatná, neboť je v ní rozdíl mezi domicilem a platebním místem.
4. Žalovaná podepsala směnku na nátlak svého bývalého manžela po ujištění pracovníků věřitele Banky, a. s., že se jedná pouze o formalitu a že z podpisu nevzniknout žádné závazky.

Soud uvedl k námitkám obou žalovaných proti platebnímu rozkazu, že podle Osvědčení o vzniku společnosti podle zákona o mezinárodních obchodních společnostech a Potvrzení registrovaného zástupce je žalobce obchodní společností, která má způsobilost být účastníkem řízení.

Soud shledal námitky žalovaných nedůvodnými, proto ponechal směnečný platební rozkaz v platnosti podle § 175 odst. 4 OSŘ. Žalovaní však napadli rozsudek včas podanými odvoláními, ve kterých navrhli napadené rozhodnutí změnit a směnečný platební rozkaz vůči nim zrušit. Ve smyslu §20a odst. 1 OSŘ se odvolací řízení řídilo principem neúplné apelace, tj. účastníci nemohli uvádět, s výjimkami uvedeného ustanovení, nové skutečnosti a navrhopvat nové důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně.

7. 5. 1 Posouzení případu

Odvolací soud potvrdil rozsudek Krajského soudu, co se týče platnosti směnečného platebního rozkazu podle § 175 odst. 4 OSŘ, neboť v průběhu jednání došel především k následujícím závěrům.

Vzhledem ke konkursu na majetek prvního žalovaného, prohlášenému dne 20. 7. 1998, se stala splatnou i blankosměnka, tedy vznikla povinnost ji vyplnit s uvedeným datem a v případě tohoto data je žalovaná směnka promlčená. Odvolací soud uvádí, že jestliže by byla blankosměnka doplněna pouze z důvodu prohlášení konkursu, byla by tím porušena dohoda o jejím vyplnění a odvolává se na rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 536/2003 z 20. 1. 2004, publikovaný v časopise Obchodní právo č. 6/2004 na str. 20: *„Pokud byla blankosměnka doplněna pouze z důvodu prohlášení konkursu na majetek úpadce, jehož kauzální závazek byl směnečně*

zajištěn, přičemž nenastaly podmínky dohodnuté ve smlouvě o vyplnění blankosměnky, nejedná se o směnku vyplněnou v souladu s touto dohodou. V tento moment je nutné si uvědomit, že blankosměnka není cenným papírem, jedná se pouze o listinu, která před jejím vyplněním není pohledávkou. A i kdyby byla námitka promlčení vztažena k vyplněnému datu splatnosti směnky, tedy k 29. 7. 2008, nebyl by nárok na zaplacení směnky promlčen. Žaloba o zaplacení byla ke Krajskému soudu doručena dne 12. 12. 2008, za běhu tříleté promlčecí lhůty ode dne splatnosti směnky.

Ke třetí a čtvrté námitce žalovaného soud uvedl, že pokud by se na vyplněnou směnku nevztahovala Dohoda, podepsaná Bankou, a. s., společností ZZZ, s. r. o. a prvním žalovaným, ale jiná vyplňovací dohoda, nezpůsobilo by to neplatnost. Ohledně data splatnosti směnky měl věřitel právo doplnit jakékoli datum po splatnosti zajišťovaného dluhu ve smyslu rozsudku Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 274/2004 z 18. 10. 2004, publikovaného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 71/2005: „*Je - li v dohodě o vyplnění blankosměnky smluveno právo majitele bez dalšího vyplnit datum splatnosti, má majitel blankosměnky právo doplnit do blankosměnky jakékoliv datum splatnosti. Jedná - li se o zajišťovací směnku, nesmí vyplněné datum předcházet splatnosti zajišťovaného dluhu.*”

K páté námitce žalovaného soud dodal, že i kdyby blankosměnka byla doplněna na základě neplatné vyplňovací dohody, nestala by se směnka neplatnou, jak plyne z rozsudku Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 125/1998 z 13. 10. 1998, publikovaného v Soudních rozhledech č. 4/1999: „*Vyplní -li majitel směnku, která byla vydána jako neúplná, odlišně od ujednání o jejím vyplnění, není z tohoto důvodu směnka neplatná.*” Je tedy nutné zdůraznit, že po formální stránce je žalovaná směnka směnkou platnou směnkou cizí!

Taktéž námitky žalované shledal soud nedůvodnými.

7. 5. 2 Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze

Rozsudek soudu prvního stupně potvrzuje.

Žalovaní jsou povinni společně a nerozdílně uhradit žalobci náhradu nákladů odvolacího řízení 129.480 Kč k rukám právního zástupce do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Proti tomuto rozsudku je přípustné dovolání k Nejvyššímu soudu.

8. Zhodnocení směnečných případů

8. 1 Zhodnocení případu č. 1

První případ považuji za přínosný, jak z hlediska právního, tak z hlediska účetního. Od ostatních uvedených sporů se odlišuje zejména tím, že v jeho průběhu došlo ke zrušení již vydaného směnečného platebního rozkazu, neboť soud shledal námitky žalovaného o proplacení směnek za prokázané. Uhrazení směnek nasvědčuje především Příloha k účetní závěrce žalobce, ve které sám uvedl, že nemá žádné pohledávky po lhůtě splatnosti (viz příloha č. 3 k této diplomové práci). Důležitá je zde i skutečnost, že žalobce označoval směnky za platební, přestože jednoznačně plnily zajišťovací funkci a tudíž o nich chybně účtoval jako o pohledávkách na účet 315.

8. 2 Zhodnocení případu č. 2

Domnívám se, že tento případ je nejzajímavějším ze všech demonstrováných případů. Zde krajský soud podanou žalobu o zaplacení částky zamítl z důvodu neplatnosti směnky, neboť tvrdil, že vymezení splatnosti fixní směnky stanovením hodinového intervalu určitého dne by totiž v rozporu s právní úpravou vedlo ke zkrácení dlužníkovy práva uhradit směnku s takto určenou splatností během celého dne. Nejvyšší soud však oprávněně rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Z obsahu směnky totiž vyplývá, že splatnost směnky určena uvedením konkrétního dne, tedy způsobem, který SŠZ výslovně připouští.

8. 3 Zhodnocení případu č. 3

Podíváme-li se na případ č. 3, můžeme ho ohodnotit jako téměř úspěšný. Na rozdíl od předchozích případů, je zde žalobcem nikoli původní majitel směnky, ale v pořadí již druhý indosatář. Jedná o případ, v němž žalovaný proti vydanému směnečnému platebnímu rozkazu podal včas námitky a odvolal se poté i proti následnému rozsudku, který byl v jeho neprospěch. Avšak i u soudu druhého stupně byl neúspěšný. Důležité je, že odvolací soud se v tomto případě řídil principem neúplné apelace, to znamená, že účastníci nemohou uvádět, s výjimkami podle OSŘ nové skutečnosti a navrhopvat nové důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. I v tomto spatřuji záludnost použití směnek, neboť v případě nesprávné formulace podaných námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, může vyústit výsledek řízení v neprospěch toho, kdo

námítky podal, přestože existují další skutečnosti, které by vedly k odlišnému rozhodnutí soudu, pokud by mohly být v řízení namítány.

8. 4 Zhodnocení případu č. 4

Případ č 4. se týká využití blankosměnky, kterou se žalovaní zavázali k úhradě směnečné sumy na řad společnosti DEF, S. A. Tento spor obecně poukazuje na to, že je nutné dbát velmi pozorně na přípravu a obsah dohody o směnečném vyplňovacím právu v případě, kdy je vystavena právě blankosměnka a v dohodě je uveden způsob jejího vyplnění. Dále je nezbytné podotknout, že blankosměnka se stává cenným papírem, až v okamžiku jejího úplného vyplnění. Uvedený případ potvrzuje významné rozsudky Vrchního soudu v Praze, z nichž vyplývá, že je - li v dohodě o vyplnění blankosměnky smloueno právo majitele bez dalšího vyplnit datum splatnosti, má majitel blankosměnky právo doplnit do blankosměnky jakékoliv datum splatnosti. Jedná - li se o zajišťovací směnku, nesmí vyplněné datum předcházet splatnosti zajišťovaného dluhu. A také, že pokud vyplní majitel směnku, která byla vydána jako neúplná, odlišně od ujednání o jejím vyplnění, není z tohoto důvodu směnka neplatná.

9. Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo analyzovat institut směnky, přičemž práce se stěžejně zabývala aplikací směnečného práva v praxi. Dílčím cílem bylo demonstrovat konkrétní případy, v nichž byla směnka použita v rámci obchodních vztahů. Snahou této práce bylo taktéž poukázat na výhody, nevýhody, ale i rizika, které směnky přinášejí a současně přinést některé praktické návody, jak s těmito nástroji zacházet. Veškeré uvedené cíle byly v diplomové práci splněny.

Přestože v oblasti směnečného práva existuje velmi mnoho dalších otázek a zajímavostí, které by si zasloužily pozornost, jejich uvedení nebylo, vzhledem k rozsahu práce a mé odbornosti, záměrem.

Směnka jako cenný papír má velmi dlouhou a bohatou tradici a je velmi zajímavé sledovat používání směnek s ohledem na jejich funkci v širším časovém úseku. V současné době jsou směnky v obchodní, ale především i bankovní praxi stále využívány ve velkém měřítku jako nástroj k zajištění splnění určitých práv a pohledávek. Tato skutečnost se rovněž opírá o praktické poznatky vyplývající z četných soudních sporů, ale i ze zkušeností, které jsem nabyla v rámci své dosavadní účetní praxe.

V rámci této práce byly zkoumány čtyři případy, které nasvědčují tomu, že směnka může být nejen velmi účinným zajišťovacím instrumentem, ale také nástrojem velmi zrádným.

Směnka představuje nesporný závazek, což je její obrovskou výhodou z pohledu směnečného věřitele. To znamená, že v soudním řízení ohledně zaplacení směnečné sumy, věřiteli stačí prokázat právo na zaplacení pohledávky, předložením originální směnky a legitimováním se jako její oprávněný majitel. Naproti tomu dlužník, který se brání směnku zaplatit, je povinen důvody obrany náležitě prokázat. Výhodou oproti pohledávkám nezajištěným směnkami je snazší vymáhání směnečných závazků ve zkráceném soudním řízení a s tím spojená rychlost, se kterou soudy směnečné spory řeší. Další výhodou použití směnek pramení z možnosti zajištění směnečných závazků osobami s dobrou pověstí, např. bankou a solidární ručení směnečně zavázaných osob. Důležitá je také jednoduchá obchodovatelnost směnky, kterou je možné dále prodat či pohledávku převést rubopisem. Výjimku představují zajišťovací směnky, které jsou ve

většině případů opatřeny doložkou „nikoli na řad“, čímž je absolutně vyloučena možnost indosace na jinou osobu.

Nevýhoda směnek spočívá v tom, že musí obsahovat zákonem stanovené náležitosti, a pokud některá z jejích podstatných náležitostí chybí, pak je směnka neplatná.

Z uvedených důvodů je velice důležité, aby osoby, které se rozhodnou vstoupit do směnečných vztahů, dobře zvážily, zda jsou dostatečně informováni o tom, co obnáší směnečně se zavázat, jaké má mít směnka náležitosti a jaká rizika jsou se směnečnými vztahy spojena. Popřípadě, aby tito budoucí účastníci vyhledali odborníka zabývajícího se problematikou směnek a vyhnuly se tak případným nepříjemnostem, které by mohly v budoucnosti ze směnečných vztahů vyústit.

Vzhledem k tomu, že v průběhu celé diplomové práce je kladen důraz na praktické aspekty směnečného práva, se domnívám, že by práce mohla být přínosná pro laickou veřejnost, neboť dostatečně poslouží jako nástroj k orientaci v této problematice.

10. Summary and keywords

This Thesis has focused on the topic of „The bill of exchange and its application in practice“. In the Czech Republic after 1989 the bill of exchange was increasingly incorporated not only in business but also in everyday life. At first glance it is clear that the substantial part of all functions of the bill which come into consideration in the bill practice occupies a security function.

The main purpose of this Thesis is to analyze the institute of bill of exchange, especially in legal and accounting terms. The Thesis deals with the application of exchange law in business practice, so it is throughout its process an emphasis on practical aspects and their application in business. Individual goals are not only intelligible explanation of the issue, but also an analysis of specific cases in which the bill of exchange was used in the context of trade relations. The next aim of this work is also to point out the difficulties that bring bill of exchange in practice.

To create a clearly organized structure, this work is divided into chapters and sub-chapters. After the introduction there is a literature search in which it was necessary to deal with the historical development of the bills of exchange and their regulations. This part very briefly contains the most important laws in which we find an adjustment of the exchange rights, The exchange and check law and the Civil Code. This part of the work is useful for a reader's fast orientation and a general classification of problems.

In the second part of the literature search there are briefly introduced basic kinds of bills of exchange charged in Czech law. The interest is there to talk also about blank bills.

The another part of the literature review is devoted to a brief characteristics of the participants of bills of exchange relations.

The conclusion of the literature review focuses on disposition of bills, characteristic of court proceedings and the issue of application of the objections in this proceeding.

The practical part continues these problems. Its first chapter deals with the definition of the bills for accounting and processing of application examples on accounting bills. Finally there is a chapter on the tax implications of the depository and non-depository bills of exchange. In the second main section are demonstrated specific examples of bill of exchange application in business relations. Also, there is indicated the process of

exchange proceeding and the way of enforcement the exchange sum including the issue of application of objections.

The final chapter contains a summary of all findings from previous chapters and an evaluation of current practise.

I have worked out this literature search using information from legal publications written by lots of authors, recommended literature and articles. To obtain the data used as a basis for the practical part was used the analysis method of file documentation on specific cases .

Keywords: Bill of exchange, accounting, court proceeding, analysis, practise, exchange law.

11. Seznam použitých zdrojů

1. Březinová, H., & Munzar, V. (2009). *Účetnictví I* (3. vyd.). Praha, Česká republika: Institut svazu účetních.
2. Jindrová, B., Procházková, D., & Strakošová, P. (2015). *Účetní souvztahnosti v kostce pro podnikatelskou sféru*. Praha, Česká republika: Verlag Dashöfer.
3. Knappová, M., & Švestka, J. a. (2002). *Občanské právo hmotné* (3. vyd., sv. II). Praha, Česká republika: ASPI.
4. Kotásek, J. (2012). *Zákon směnečný a šekový* (1. vyd.). Praha, Česká republika: Wolters Kluwer.
5. Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., & Vitek, J. (2014). *Právo cenných papírů* (1. vyd.). Praha, Česká republika: C. H. Beck.
6. Kotásek, J. (2002) *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, Česká republika: Edice učebnic.
7. Kovařík, Z. (2001). *Přehled směnečné judikatury*. Praha, Česká republika: ASPI Publishing
8. Kovařík, Z. (2011). *Směnka a šek v České republice* (6. vyd.). Praha, Česká republika: C. H. Beck.
9. Kovařík, Z. (2009). *Směnka jako zajištění* (2. vyd.). Praha, Česká republika: C.H.Beck.
10. Kovařík, Z. (2011). *Zákon směnečný a šekový: komentář* (5. vyd.). Praha, Česká republika: C.H. Beck.
11. Kovařík, Z. (2004) *Placení směnky a námitky s tím spojené*. Bulletin advokacie, 5, 15-27.
12. Kovařík, Z. (2000) *Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení*. Bulletin advokacie, 10, 11-21.
13. Líbal, T. (2012). *Účetnictví: principy a techniky* (2. vyd.). Praha, Česká republika: Institut certifikovaných účetních.
14. Ondřejová, D. (2008) *Umoření směnky: všemocná justice či nedůsledný zákonodárce?* Bulletin advokacie, 7-8, 30-34.
15. Polách, J., Drábek, J., Polách, J. jr., Merková, M. (2012). *Reálné a finanční instituce* (1.vyd.). Praha, Česká republika: C.H.Beck
16. Revenda, Z., Mandel, M., Kodera, J., Musílek, P., & Dvořák, P. (2012). *Peněžní ekonomie a bankovníctví* (5. vyd.). Praha, Česká republika: Management press.

17. Ryněš, P. (2015). *Podvojný účetnictví a účetní závěrka* (15. vyd.). Olomouc, Česká republika: ANAG.

18. Štohl, P. (2012). *Učebnice účetnictví: pro střední školy a veřejnost* (13. vyd., sv. II). Znojmo, Česká republika: Tiskárny Havlíčkův Brod.

Elektronické prameny

19. Glaba, M., & Doležalová, M. (2012) *Depozitní směnka*. Bulletin, 11. 8 - 14.

Dostupné z

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fwww.auditandtax.cz%2Fdownload%2FBulletin11-2002.doc>

20. Pohl, T.(1995) *Průvodce advokáta základy směnečného práva*. Bulletin advokacie, 6. 22-29. Dostupné z www.cak.cz/assets/files/175/BA_95_06.doc

21. Pohl, T.(1996) *Některé další vybrané problémy ze směnečného práva*. Bulletin advokacie, 6. 11-17. Dostupné z www.cak.cz/files/176/BA_96_06.doc

22. Redakce epravo.(2001) *Indosace směnky a její cesse*. Dostupné z

<http://www.epravo.cz/top/clanky/indosace-smenky-a-jeji-cesse-8375.html?mail>

Cizí zdroje

23. Verhulst, H. (2009). *Periods of Limitation in the Bill of Exchange and Promissory Note Laws*. Belgium. Dostupné z http://www.ortuz.be/content/legalfinancial_eng/

24. Hudson, M. O. & Feller, A. H.(1931) *The International Unification of Laws concerning Bills of Exchange*. Harvard Law Review, Vol. 44, No. 3. 333. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/1331170>

Legislativa

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 191/1950 Sb. směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Rozhodnutí, sp. zn. 5 Cmo 385/95 (Vrchní soud v Praze ze dne 14.3.1996).

Usnesení, sp. zn. 9 Cmo 431/98 (Vrchní soud v Praze ze dne 28. 1. 1999).

Český účetní standard pro podnikatele č. 008 Operace s cennými papíry a podíly.

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Účtování směnek k inkasu v účetním deníku.....</i>	39
<i>Tabulka 2: Účtování směnek k úhradě v účetním deníku.....</i>	40
<i>Tabulka 3: Účtování směnek v účetním deníku.....</i>	41
<i>Tabulka 4: Účtování eskontu směňky v účetním deníku.....</i>	44
<i>Tabulka 5: Účtování a zdanění depozitní směňky (CP) u právnické osoby</i>	44

Seznam příloh

Příloha 1: Rozvaha ABC s. r. o.

Příloha 2: Výkaz zisku a ztráty ABC s. r. o.

Příloha 3: Příloha k účetní závěrce ABC s. r. o.

Přílohy

Příloha 1: Rozvaha ABC s. r. o.

ROZVAHA ve zjednodušeném rozsahu ke dni 31.12.2013

IČ

(v tisících Kč)

Označení a	AKTIVA b	Číslo řádku c	Běžné účetní období			Minulé úč. období
			Brutto 1	Korekce 2	Netto 3	Netto 4
	AKTIVA CELKEM (A. + B. + C. + D.I.)	001	69 006	22 325	46 681	44 864
A.	Pohledávky za upsany základní kapitál	002	0	0	0	0
B.	Dlouhodobý majetek (B.I. + B.II. + B.III.)	003	54 396	22 325	32 071	26 086
B. I.	Dlouhodobý nehmotný majetek	004	181	0	181	0
B. II.	Dlouhodobý hmotný majetek	005	51 309	22 325	28 984	22 443
B. III.	Dlouhodobý finanční majetek	006	2 906	0	2 906	3 643
C.	Oběžná aktiva (C.I. + C.II. + C.III. + C.IV.)	007	14 513	0	14 513	18 650
C. I.	Zásoby	008	215	0	215	12
C. II.	Dlouhodobé pohledávky	009	275	0	275	0
C. III.	Krátkodobé pohledávky	010	5 874	0	5 874	3 299
C. IV.	Krátkodobý finanční majetek	011	8 149	0	8 149	15 339
D. I.	Časové rozlišení	012	97	0	97	128
Označení a	PASIVA b	Číslo řádku c	Stav v běžném účet. období		Stav v minulém účet. období	
	PASIVA CELKEM (A. + B. + C.I.)	013	46 681		44 864	
A.	Vlastní kapitál (A.I. + A.II. + A.III. + A.IV. + A.V.)	014	44 883		43 716	
A. I.	Základní kapitál	015	100		100	
A. II.	Kapitálové fondy	016	0		0	
A. III.	Rezervní fond, nedělitelný fond a ostatní fondy ze zisku	017	698		698	
A. IV.	Výsledek hospodaření minulých let	018	42 107		40 284	
A. V.	Výsledek hospodaření běžného účetního období /+ -/	019	1 978		2 634	
B.	Cizí zdroje (B.I. + B.II. + B.III. + B.IV.)	020	1 701		958	
B. I.	Rezervy	021	0		0	
B. II.	Dlouhodobé závazky	022	0		0	
B. III.	Krátkodobé závazky	023	1 701		958	
B. IV.	Bankovní úvěry a výpomoci	024	0		0	
C. I.	Časové rozlišení	025	97		190	

Sestaveno dne: 9.6.2014

Právní forma účetní jednotky: Společnost s ručením omezeným

Předmět podnikání účetní jednotky: zakládání a údržba veřejné zeleně

Podpisový záznam:

Příloha 2: Výkaz zisku a ztráty ABC s. r. o.

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY, druhové členění

ve zjednodušeném rozsahu

ke dni 31.12.2013

(v celých tisících Kč)

IČ

Označení a	TEXT b	Číslo řádku c	Skutečnost v účetním období	
			běžném 1	minulém 2
I.	Tržby za prodej zboží	01	17	11
A.	Náklady vynaložené na prodané zboží	02	17	11
+	Obchodní marže (I. - A.)	03	0	0
II.	Výkony	04	20 225	19 616
B.	Výkonová spotřeba	05	8 576	7 221
+	Přidaná hodnota (I. - A. + II.-B.)	06	11 649	12 395
C.	Osobní náklady	07	7 918	7 322
D.	Daně a poplatky	08	69	52
E.	Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	09	1 679	1 459
III.	Tržby z prodeje dlouhodobého majetku a materiálů	10	90	13
F.	Zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku a materiálu	11	0	0
G.	Změna stavu rezerv a opravných položek v provozní oblasti	12	0	0
IV.	Ostatní provozní výnosy	13	610	16
H.	Ostatní provozní náklady	14	649	640
V.	Převod provozních výnosů	15	0	0
I.	Převod provozních nákladů	16	0	0
*	Provozní výsledek hospodaření (zohlednění položek (+), až V.)	17	2 034	2 951

Označení a	TEXT b	Číslo řádku c	Skutečnost v účetním období	
			běžném 1	minulém 2
VI.	Tržby z prodeje cenných papírů a podílů	18	0	0
J.	Prodané cenné papíry a podíly	19	0	0
VII.	Výnosy z dlouhodobého finančního majetku (součet VII.1. až VII.3.)	20	0	0
VIII.	Výnosy z krátkodobého finančního majetku	21	0	0
K.	Náklady z finančního majetku	22	0	0
IX.	Výnosy z přecenění cenných papírů a derivátů	23	0	0
L.	Náklady z přecenění cenných papírů a derivátů	24	0	0
M.	Změna stavu rezerv a opravných položek ve finanční oblasti	25	0	0
X.	Výnosové úroky	26	0	307
N.	Nákladové úroky	27	0	0
XI.	Ostatní finanční výnosy	28	452	8
O.	Ostatní finanční náklady	29	91	59
XII.	Převod finančních výnosů	30	0	0
P.	Převod finančních nákladů	31	0	0
*	Finanční výsledek hospodaření (zohlednění položek VI. až P.)	32	361	256
Q.	Daň z příjmů za běžnou činnost	33	417	573
**	Výsledek hospodaření za běžnou činnost (provozní výsledek hospodaření + finanční výsledek hospodaření - Q.)	34	1 978	2 634
XIII.	Mimořádné výnosy	35	0	0
R.	Mimořádné náklady	36	0	0
S.	Daň z příjmů z mimořádné činnosti	37	0	0
*	Mimořádný výsledek hospodaření (XIII. - R. - S.)	38	0	0
T.	Převod podílu na výsledku hospodaření společníkům (+/-)	39	0	0
***	Výsledek hospodaření za účetní období (+/-) (výsledek hospodaření za běžnou činnost + mimořádný výsledek hospodaření - T)	40	1 978	2 634
****	Výsledek hospodaření před zdaněním (provozní výsledek hospodaření + finanční výsledek hospodaření + mimořádné výnosy - R.)	41	2 395	3 207

Sestaveno dne: 9.6.2014

Právní forma účetní jednotky: Společnost s ručením omezeným

Předmět podnikání účetní jednotky: zakládání a údržba veřejné zeleně

Podpisový záznam:

Příloha 3: Příloha k účetní závěrce ABC s. r. o.

Příloha k účetní závěrce podle § 39 vyhl. č. 500/2002 Sb.

ABC s. r. o.
Praha 17, 11000 Praha 1
Společnost s ručením omezeným
činnosti: zakládání a údržba veřejné zeleně

Rozvahový den: 31.12.2013

Osoba odpovědná za účetnictví (jméno a podpis):

Okamžik sestavení účetní závěrky: 9.6.2014

Datum vzniku účetní jednotky (popř. zahájení činnosti): 21.5.1992

Osoba odpovědná za účetní závěrku (jméno a podpis):

V Praze 1

dne 9.6.2014

Podpisový záznam

FO nebo PO podílející se více než 20% na základním kapitálu ÚJ:

40% 60%

Jména a příjmení členů statutárních orgánů:
- jednatel

Jména a příjmení členů dozorčích orgánů:
Další řídicí orgány ve společnosti nebyly vytvořeny

Popis organizační struktury ÚJ, popř. zásadní změny během ÚO:
Nejvyšším řídicím pracovníkem je jednatel společnosti.
Pro organizaci práce zaměstnanců v terénu má ustanoveny dva zástupce

ODSTAVEC 2

Obchodní firma a sídlo ÚJ, v nichž má ÚJ větší než 20% podíl na základním kapitálu, dále dohody mezi společníky, kteří zakládají rozhodovací právo bez ohledu na výši podílu na základním kapitálu u těchto obchodních společností, výše vlastního kapitálu a výše účetního VH za poslední ÚO těchto obchodních společností
Neexistují

Uzavřené ovládací smlouvy nebo smlouvy o převodu zisku vč. povinností z nich vyplývajících:
Nebyly uzavřeny

ODSTAVEC 3

Prům. přepočtený počet zaměstnanců během ÚO: 22 Osobní náklady: 7918492
Členové řídicích orgánů (počet): 2 Osobní náklady: 0
Odměny osobám, které jsou statutárním orgánem: 0
Odměny členům statutárních a dozorčích orgánů: 0
Výše vzniklých nebo sjednaných penzijních závazků bývalých členů vyjmenovaných orgánů: 0

ODSTAVEC 4

Osoby, které jsou statutárním orgánem:
Půjčka Úrok Úvěr Úrok Hlavní podmínky Poskytnutá zajištění

Žádné požitky nebyly poskytnuty

Ostatní plnění Peněžní forma Nepeněžní forma

Osoby, které jsou členové statutárních orgánů, vč. bývalých osob a členů těchto orgánů:
Nebyly poskytnuty

Ostatní plnění Peněžní forma Nepeněžní forma

Osoby, které jsou členové jiných řídicích a dozorčích orgánů,
vč. bývalých osob a členů těchto org.:
Půjčka Úrok Úvěr Úrok Hlavní podmínky Poskytnutá zajištění

Nebyly poskytnuty

Ostatní plnění	Peněžní forma	Nepeněžní forma

Nebyla poskytnuta		

ODSTAVEC 5

Použité obecné účetní zásady:
Věrnosti, průkaznosti a úplnosti při zachování kontinuity účetních období

Použité účetní metody:
Dle zákona O účetnictví, vyhlášky MF ČR, ČÚS a doporučení NÚR

Způsob oceňování:
Pořizovacími cenami

Způsob odpisování:
Rovnoměrný a zrychlený

Odchytky od věrného a poctivého obrazu předmětu účetnictví:
Nejsou

Způsob stanovení opravných položek:
Nebyly použity

Způsob stanovení opravek k majetku:
Dle odpisových plánů společnosti

Způsob přepočtu údajů v cizích měnách na českou měnu:
Denním kurzem vyhlášeným ČNB pro den účetního případu

Způsob stanovení reálné hodnoty majetku a závazků:
Položky vedené v cizí měně byly k 31.12.2013 přeceněny
kurzem ČNB

Způsob oceňování cenných papírů a derivátů reálnou hodnotu, změny
reálné hodnoty vč. změn v ocenění podílu ekvivalencí podle
jednotlivých druhů finančního majetku vč. jejich zaúčtování:
Společnost tyto produkty nevlastní

ODSTAVEC 6

Významné položky z rozvahy podstatné pro analýzu a pro hodnocení
finanční a majetkové situace a výsledku hospodaření ÚJ, které
nevyplývají přímo z rozvahy:
Veškeré závazky z prosincových mezd 2013, byly v lednu 2014 urazeny
(mzdy, soc. a zdr. pojištění a odvedeny zálohy na daň ze závislé činnosti)

Významné položky z výkazu zisku a ztráty podstatné pro analýzu
a pro hodnocení finanční a majetkové situace a výsledku hospodaření
ÚJ, které nevyplývají přímo z výkazu zisku a ztrát:
Nejsou

ODSTAVEC 7

Pohledávky a závazky po lhůtě splatnosti:
Nejsou

Pohledávky a závazky, které k rozvahovému dni mají dobu splatnosti
delší než pět let:
Nejsou

Pronajatý majetek:
Společnost nemá pronajatý majetek